

Baş Assambleya

A/HRC/24/13
5 iyul 2013
Qeyri-Rəsmi Təcümə
Əsli: ENGLISH

İnsan Hüquqları Şurası

On altıncı Sessiyası

Cenevrə, 22 aprel – 3 may, 2013-cü il

UNİVERSAL DÖVRİ İCMAL
üzrə İşçi Qrupunun hesabatı
Azərbaycan

Mündəricat

Giriş	4
I. Araşdırmalar və baxış prosesinin yekun icmalı	5
A. Baxışı keçirilən dövlət tərəfindən təqdimat.....	5
B. İnteraktiv dialoq və baxışı keçirilən dövlət tərəfindən cavablar	6
II. Nəticələr və tövsiyələr	17
Əlavə.....	29
Nümayəndə heyətinin tərkibi	29
ƏLAVƏ	30
İcmal altında olan Dövlət tərəfindən nəticə və/ya tövsiyələrə dair təqdim edilmiş münasibət, könüllü öhdəliklər və cavablar.....	30

Giriş

1. İnsan Hüquqları Şurasının 18 iyun, 2007-ci il tarixli, 5/1 sayılı qətnaməsinə müvafiq təsis edilmiş Universal Dövri İcmal üzrə İşçi Qrupu (UDİ) 22 apreldən 3 may 2013-cü il tarixədək on altıncı sessiyasını keçirmişdir. 30 aprel, 2013-cü il tarixdə 14-cü iclasda Azərbaycan üzrə hesabatı baxış keçirilmişdir. Azərbaycanın nümayəndə heyətinə Azərbaycan Respublikası xarici işlər nazirinin müavini zati-aliləri, cənab Xələf Xələfov başçılıq etmişdir. 2 may, 2013-cü il tarixdə keçirilmiş 17-ci iclasda İşçi Qrupu Azərbaycan haqqında hesabatı qəbul etmişdir.
2. İnsan Hüquqları Şurası Azərbaycana dair baxışa köməklik etmək məqsədilə 14 yanvar, 2013-cü il tarixdə Liviya, Maldiv və Perudan ibarət məruzəçiləri (troyka) seçmişdir.
3. 5/1 sayılı qətnamənin 15-ci paraqrafına və 16/21 qətnamənin 5-ci paraqrafına müvafiq olaraq Azərbaycana dair baxış məqsədilə aşağıdakı sənədlər nəşr edilmişdir:
 - (a) Paraqraf 15 (a) (A/HRC/WG.6/16/AZE/1) -ə müvafiq olaraq tərtib olunaraq ölkə üzrə təqdim edilmiş hesabat/yazılı təqdimat;
 - (b) Paraqraf 15 (b) (A/HRC/WG.6/16/AZE/2)-ə müvafiq olaraq BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığı tərəfindən hazırlanmış statistik faktlar;
 - (c) Paraqraf 15 (c) (A/HRC/WG.6/16/AZE/3)-ə müvafiq olaraq hazırlanmış icmal.
4. Ermənistan, İrlandiya, Meksika, Çernoqoriya, Niderland, Sloveniya, İspaniya, İsveç və Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya birləşmiş krallığı tərəfindən əvvəlcədən hazırlanmış sualların siyahısı troyka vasitəsilə Azərbaycana göndərilmişdir. Bu suallar UDİ-nin ekstranetində yerləşdirilib.

I. Araşdırmalar və baxış prosesinin yekun icmalı

A. Baxışı keçirilən dövlət tərəfindən təqdimat

5. Azərbaycan nümayəndə heyətinin rəhbəri c-b. Xələfov insan hüquqları və əsas azadlıqlarının təşviqi və müdafiəsi işində İnsan Hüquqları Şurası və Universal Dövrü İcmal tərəfindən göstərilmiş köməkliyin Azərbaycan tərəfindən yüksək qiymətləndirildiyini bildirmişdir. O, Şura və onun mexanizmləri ilə hərtərəfli əməkdaşlıqda Azərbaycanın səmimiyyətini və istəyini bir daha qeyd etmişdir.
6. Azərbaycan insan hüquqları və azadlıqlarının təminatının Azərbaycanın Konstitusiyasında dövlətin ən ali məqsədi kimi bəyan edildiyini vurğulamışdır. Azərbaycan əsas insan hüquqlarına dair dövlətlərarası hüquqi sənədlərə tərəfdar çıxır. Konstitusiyanın 148-ci maddəsinə görə Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələr Azərbaycan Respublikasının hüquq sisteminin ayrılmaz tərkib hissəsi hesab olunur. Konstitusiyanın 151-ci maddəsinə görə Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik sistemində daxil olan normativ hüquqi aktlar ilə Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı dövlətlərarası müqavilələr arasında ziddiyyət yaranarsa, beynəlxalq müqavilələr tətbiq edilir. Azərbaycanda insan hüquqları və azadlıqları birbaşa qüvvəyə malikdir. Beynəlxalq əməkdaşlığın cari istiqamətləri çərçivəsində insan hüquqlarının müdafiəsi və təşviqi beynəlxalq hüququn aliliyi əsasında təmin edilir. Bu xüsusda Azərbaycan ərazisinin 20%-nin, o cümlədən, Dağlıq Qarabağ bölgəsinin və 7 qonşu rayonun Ermənistanın işğalı altında olmasını və bu münaqişənin həll olunmaması ilə bağlı vəziyyəti vurğulamışdır. C-b. Xələfov bildirib ki, bəyanatımızda münaqişə haqqında yer almış bütün qeydlər ərazi bütövlüyü Ermənistan tərəfindən pozulmuş Azərbaycanın bütöv ərazisi çərçivəsində insan hüquqlarının həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olmuşdur. O, çıxışına davam edərək bildirmişdir ki, bu münaqişə bu günədək ağır fəsadlar törətmiş və ölkədə insan hüquqlarının təmin olunması istiqamətində başlıca maneələrdən² bir kimi özünü göstərmişdir. Ermənistan Respublikasının silahlı təcavüzü nəticəsində Ermənistan tərəfi beynəlxalq hüquq normalarının kobud şəkildə pozmuş, o cümlədən, çoxlu sayda mülki insanları qətlə yetirmiş və məhkəmə hökmü olmadan edam etmiş, Azərbaycan vətəndaşlarını girov və əsr götürmüş, işgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ləyaqəti alçaldan əməllər törətmişdir. Azərbaycan tərəfi qeyd etmişdir ki, ölkə üzrə hesabatda Ermənistan Respublikası tərəfindən etnik təmizləmə siyasəti nəticəsində³ bir milyona yaxın insanın qaçqın və köçkün vəziyyətinə düşməsi ilə əlaqədar faktın nəzərə alınmasına dair daha müfəssəl məlumat yer almışdır. C-b. Xələfov daha sonra Ermənistan tərəfindən belə bir hərəkətin ona təəccüblü gəlmədiyini və Azərbaycana dair baxış zamanı fikir ayrılığı yaratmağa məqsədləndiyini bildirmişdir.
7. Azərbaycan Xüsusi Prosedurlar ilə əməkdaşlığı davam etdirir və gələcəkdə də davam etdirəcək. Azərbaycan BMT-nin xüsusi prosedurları-mandat daşıyıcılarını davamlı şəkildə qəbul edir. Ən son səfər səhiyyə hüququ üzrə Xüsusi Məruzəçinin 16-23 may, 2012-ci ildə səfəri zamanı baş tutmuşdur. Azərbaycan həmçinin xüsusi prosedurları-mandat daşıyıcılarının ölkəyə səfər sorğusuna cavab olaraq onlara dəvət məktubu göndərdiyini xüsusi qeyd etmişdir.
8. Azərbaycan 2011-ci ildə insan hüquqlarının müdafiəsinin səmərəliliyinin artırılması üzrə Milli Fəaliyyət Planının qəbul edildiyini məlumat vermişdir. Bu Fəaliyyət Planında birinci UDI hesabatında ünvanlanmış tövsiyələrə dair məsələlər əks olunub. Bu sənəddə həmçinin normativ-hüquqi əsaslar, o cümlədən, insan hüquqları və əsas azadlıqları haqqında anlayışdan qanunların hazırlanması, dövlət qurumlarının fəaliyyətlərinin, insan hüquqlarına həsr olunmuş təlimlər, tədqiqat və ictimai aşkarlıq tədbirlərinin təkmilləşdirilməsi və insan hüquqları sahəsində beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq üçün başlıca meyar kimi məsələlər nəzərdə tutulur.
9. Azərbaycan tərəfi şəffaflığın artırılması və açıq hökumət təcrübələrinin təşviqi, müsbət beynəlxalq təcrübə mübadiləsi və bu sahədə beynəlxalq səylərə töhfə vermək məqsədilə 2011-ci ildə Açıq Hökumət Tərəfdaşlığına qoşulduğunu bildirmişdir. Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı qəbul edilmişdir.

10. Azərbaycan tərəfi dövlət qurumlarının fəaliyyətində şəffaflığın artırılması ehtiyacını nəzərə almaqla vətəndaşlara innovasiyalı üsullarla daha yüksək keyfiyyətli və asan şəkildə xidmətlərin göstərilməsi, etik normalara əməl etmək və vətəndaşlarla nəzakətlə davranmaq, onların ehtiyaclarının həlli və sorğularının cavablandırılması, dövlət qurumları tərəfindən xidmətlərin təkmilləşdirilməsi və elektron xidmətlərə keçidi sürətləndirmək məqsədilə Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin yaradıldığını qeyd etmişdir. Bu agentlik daxilində ASAN Xidməti yaradılmışdır. ASAN Xidmət mərkəzləri 9 dövlət qurumu (Ədliyyə Nazirliyi, Daxili İşlər Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi, Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi, Dövlət Gömrük Komitəsi, Dövlət Miqrasiya Xidməti, Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi, Dövlət Sosial Müdafiə Fondu və Milli Arxiv İdarəsi) tərəfindən 25 xidməti təklif edir. ASAN Xidmət mərkəzləri elektron xidmətlərdən daha geniş şəkildə istifadəni asanlaşdırır, vətəndaşların xərclərini azaldır və vaxtına qənaət edir, dövlət qurumlarına inam yaradır, şəffaflığı artırır və korrupsiyaya qarşı mübarizəyə töhfə verir.
11. Azərbaycan tərəfi 1998-ci ildə qəbul edilmiş “Sərbəst toplaşmaq azadlığı” haqqında Qanuna Avropa Şurasının Venetsiya Komissiyasının müvafiq rəyini nəzərə almaqla 2008-ci ildə düzəliş edildiyi barədə məlumat vermişdir. Venetsiya Komissiyası tərəfindən verilmiş rəydə sözügedən qanuna əlavə və düzəlişlər edildikdən sonra onun Avropa standartlarına tam uyğun olduğunu təsdiq etmişdir. Bu qanunda sərbəst toplaşmaq azadlığının həyata keçirilməsinə dair əsas prinsipləri və qaydaları müəyyən edilib. Mülki və siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakt, İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Konvensiya və Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququnun müvafiq müddəaları bu qanunda tam nəzərə alınmışdır.
12. Azərbaycan həmçinin ədliyyə sistemində irimiqyaslı islahatların aparıldığını bildirmişdir. Ölkə tarixində ilk dəfə olaraq 7 bölgədə inzibati-iqtisad məhkəmələri yaradılmış və hərbi məhkəmələr sistemində də islahat aparılmışdır. Hesabat dövründə hakimlərin sayı artırılmışdır. Ədliyyə sahəsində aparılmış islahatlar aparıcı beynəlxalq qurumların diqqətini cəlb etmişdir. Xüsusi olaraq, Avropa Şurası Ədalət Mühakiməsinin Səmərəliliyi üzrə Komissiyası (CEPEJ) Azərbaycanın təcrübəsini uğur modeli kimi qiymətləndirmişdir.

B. İnteraktiv dialoq və baxışı keçirilən dövlət tərəfindən cavablar

13. İnteraktiv dialoq zamanı 77 ölkə nümayəndəsi çıxış etmişdir. Dialoqlar zamanı verilmiş tövsiyələri hazırkı hesabatın 2-ci hissəsindən əldə etmək olar.
14. Əlcəzair yoxsulluğun azaldılması və dayanıqlı inkişaf Dövlət Proqramı və yaşayış səviyyəsinin yaxşılaşdırılması və məcburi köçkünlər üçün məşğulluq imkanlarının artırılması, qadınların təşviqi və gender əsaslı zorakılıqla mübarizə, uşaq ölümünün azaldılması və anaların sağlamlıqlarının yaxşılaşdırılması məsələlərini xüsusi qeyd etmişdir.
15. Anqola Milli Fəaliyyət Planını, Əlillərin hüquqları haqqında BMT Konvensiyasının Fakültativ Protokolu, İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiyanın Fakültativ Protokolu, insan alverinə qarşı mübarizə və mədəni özünüifadə müxtəlifliyinin qorunması və təşviqi haqqında beynəlxalq və regional konvensiyalara qoşulduğunu yüksək qiymətləndirmişdir. O, milli mexanizmlər və strategiyalarının, xüsusən İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin yaradılmasını alqışlamışdır.
16. Argentina Azərbaycanın ölkə üzrə hesabatına dair təqdimatını qeyd etmiş və Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Roma Statusunu ratifikasiya etməsi münasibətilə təbrik etmişdir. O, İnsan hüquq və azadlıqları üzrə Milli Fəaliyyət Planının qəbulunu xüsusi qeyd etmişdir.
17. Uruqvay İnsan hüquq və azadlıqları üzrə Milli Fəaliyyət Planını, İşgəncə və digər qəddar, qeyri-

insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiyanın Fakültativ Protokoluna qoşulmağını və İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilin işini xüsusi vurğulamışdır. O, yoxsulluğun azaldılması və sosial siyasətlər haqqında strategiyalar əsasında əldə edilən nailiyyətləri yüksək qiymətləndirmişdir.

18. Avstraliya təhsil haqqında, məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında və həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında yeni qanunların qəbul olunmasını alqışlamış və korrupsiya və mütəşəkkil cinayətkarlığa qarşı mübarizəyə dair qanunvericilik çərçivəsinin həyata keçirilməsi istiqamətində atılan addımları qiymətləndirmişdir. O, beynəlxalq və Avropa qurumları ilə əməkdaşlığın davam etdirilməsinə tərəfdar çıxdığını bəyan etmişdir. O, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarına qarşı təhdidlər haqqında hesabatlarla dair narahatçılığını ifadə etmişdir.
19. Avstraliya ölkənin işgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiyanın Fakültativ Protokolu və Əlillərin hüquqları haqqında BMT Konvensiyasının Fakültativ Protokoluna qoşulmasını alqışlamışdır. O, ifadə, informasiya və toplaşma azadlıqlarının məhdudlaşdırılması, “icazəsiz” yığıncaqların təşkilatçıları və iştirakçılarına qarşı yüksək cərimələrin tətbiq edilməsindən narahat olduğunu bildirmişdir. O, korrupsiyaya qarşı qanunvericilik çərçivəsini və müvafiq ölkə təsisatlarının işini yüksək qiymətləndirmişdir.
20. Bəhreyn məhkəmə islahatı və məhkəmə sisteminin potensialının artırılması, eləcə də korrupsiyaya qarşı mübarizə və həbs yerlərində saxlanılanların hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi istiqamətində Milli Fəaliyyət Planlarını yüksək qiymətləndirmişdir. O, korrupsiyaya qarşı tədbirlərin qəbulunu xüsusi qeyd etmişdir.
21. Banqladeş Əlillərin hüquqları haqqında BMT Konvensiyasının Fakültativ Protokolunun ratifikasiya edilməsini xüsusi qeyd etmişdir. Universal dövrü icmalın birinci dövrəsinin tövsiyələrinin icrasına dair Milli Fəaliyyət Planından istifadə etməklə Azərbaycan birinci dövr ərzində qəbul olunmuş tövsiyələrin icrası məqsədilə davamlı iş aparmaq öhdəliyini nümayiş etdirmişdir. O, ölkənin inkişaf etməkdə olan ölkələrə xas olan bir sıra çətinliklərlə üzləşdiyini qeyd etmişdir.
22. Belarus Milli Fəaliyyət Planını və Azərbaycanın beynəlxalq mexanizmlərlə, o cümlədən, saziş üzvü olan qurumlara mütəmadi hesabatların verilməsi və Xüsusi Prosedurlar üzrə səfərləri yüksək qiymətləndirmişdir. O, qanunvericilik və məhkəmə islahatını və korrupsiyaya qarşı mübarizə səylərini alqışlamışdır.
23. Belçika İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiyanın Fakültativ Protokolu və Əlillərin hüquqları haqqında BMT Konvensiyasının Fakültativ Protokolu ratifikasiya edilməsini alqışlamışdır. O, defamasiyanın dekriminallaşdırılması haqqında qanun layihəsinin nə zaman qəbul olunacağını və ölkədə vəkillərin məhdud sayda olduğu məsələsinə diqqət çəkərək saxlama yerlərində cəzasızlığa qarşı mübarizə haqqında qanunun tam icrası məqsədilə hansı tədbirlərin görüldüyünü soruşmuşdur.
24. Braziliya Milli Fəaliyyət Planının, təhsil və məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında qanunların qəbulunu xüsusi qeyd etmişdir. O, insan alverinə qarşı mübarizə səylərini alqışlamışdır. O, gəlir səviyyəsi aşağı olan ailələrin sosial reabilitasiyası proqramlarının icrası ilə bağlı sual vermişdir.
25. Bruney Darussalam uşaqların hüquqlarının müdafiəsi haqqında qanunun qəbulunu alqışlamışdır. O, uşaq ölümünü azaltmaq və ana sağlamlığını yaxşılaşdırmaq üçün Minilliyin 4 və 5-ci İnkişaf Məqsədlərinə nail olmaq istiqamətində görülən tədbirləri qeyd etmişdir.
26. Kipr insan hüquqlarının vəziyyətinin pisləşməsi haqqında məlumatlarla əlaqədar narahatlığını

ifadə etmiş, sərbəst toplaşmaq, birləşmək, ifadə, xüsusilə, jurnalistlər və media üçün azadlıqlarının yaxşılaşdırılması istiqamətində tədbirlər görməyə çağırır. O, beynəlxalq insan hüquqları mexanizmlərinə qoşulmağı yüksək qiymətləndirmişdir.

27. Burundi insan hüquqlarının prioritet məsələ olduğunu qeyd edərək təhsil, məişət zorakılığının qarşısının alınması, həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında qanunların qəbulunu, gender bərabərliyinin təşviqinə, o cümlədən ana ölümü hallarının azaldılmasına dair hüquqi tədbirlərin görülməsini alqışlamışdır.
28. Kolumbiya insan hüquqlarının vəziyyətinin yaxşılaşdırılması üçün Milli Fəaliyyət Planı və ölkə qanunlarının qəbulunu və mədəni özünüifadə, insan alverinə qarşı mübarizə, gender bərabərliyi və məşğulluğa dair beynəlxalq və regional sazişlərə qoşulduğunu alqışlamışdır.
29. Kanada məhkəmə baxışı prosesinin vəziyyəti, sərbəst toplaşmaq azadlığına dair hüquqların təkmilləşdirilməsi üçün əldə olunmuş uğur və planların vəziyyəti ilə əlaqədar sual vermişdir. O, QHT-lər üzərində inzibati yük və onların fəaliyyətlərinin artıq nəzarətinə dair məsələlərdən narahatlıq ifadə etmişdir.
30. Çad universal dövrü icmal fazasında qəbul edilmiş tövsiyələrin icrasını alqışlamışdır. O, bir neçə beynəlxalq mexanizmlərə qoşulduğunu və ölkədə insan hüquqları təsisatlarının yaradılmasını və Azərbaycanın insan hüquqlarına dair öhdəliklərini nümayiş etdirdiyini yüksək qiymətləndirmişdir.
31. Çad Milli Fəaliyyət Planını, məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında qanunun, korrupsiyaya qarşı mübarizəyə dair Cinayət Məcəlləsinə əlavə və düzəlişləri və insan alverinə qarşı mübarizəyə dair Milli Fəaliyyət Planının qəbulunu alqışlamışdır. O, işgəncə hallarının araşdırıldığı və bu halları törədənlərin cəzalandırıldığını təmin etmə üçün tədbirlərin tətbiqi ilə maraqlanmışdır.
32. Çin yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf haqqında Milli Fəaliyyət Planını yüksək qiymətləndirmişdir. O, məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında qanunvericiliyi, ana və uşaqların sağlamlığının yaxşılaşdırılması və əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsi və insan alveri hallarının kökünün kəsilməsinə dair tədbirləri qeyd etmişdir.
33. Kosta Rika İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiyanın Fakültativ Protokolunun ratifikasiya edilməsini və preventiv mexanizmlərin yaradılmasını alqışlamışdır. O, həbsdə saxlanılan şəxslərə qarşı işgəncələrin qarşısının alınmasına dair ümidini ifadə etmişdir. O, məhkəmə sisteminin müstəqilliyi və onun siyasi təzyiqə məruz qalmamağı üçün mübarizə aparmaq məqsədilə davamlı islahatın aparılmasına tərəfdar çıxdığını bəyan etmişdir.
34. Kuba qadın və uşaqların hüquqlarının təşviqi və müdafiəsi, məişət zorakılığının qarşısının alınması, gender bərabərliyinin yaradılması, ana, uşaq və reproduktiv sağlamlığın təkmilləşdirilməsi və ana ölümü hallarının azaldılması istiqamətində göstərilən səyləri qeyd etmişdir. O, universal dövrü baxış prosesi çərçivəsində əməkdaşlıqdan məmnunluğunu ifadə etmişdir.
35. Bolqariya insan hüquqlarının müdafiəsi və təşviqinin prioritet məsələ kimi qəbulundan məmnunluğunu ifadə etmişdir. O, Milli Fəaliyyət Planını, İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiyanın Fakültativ Protokoluna qoşulmağını və milli preventiv mexanizm funksiyalarının icrasının insan hüquqları üzrə Müvəkkilə tapşırıldığını alqışlamışdır.
36. Çex Respublikası hüquqi sistemin təkmilləşdirilməsi istiqamətində səyləri, eləcə də insan hüquqlarının müdafiəsi və təşviqinə töhfə verəcək beynəlxalq sazişlərin icrasını alqışlamışdır.

37. Cibuti ölkə hesabatının təqdimatını qeyd edərək yoxsulluqla mübarizə və insan hüquqların təşviqi istiqamətində söyləri yüksək qiymətləndirmişdir. O, xalqının daha yaxşı gələcəyinə zəmanət verməsi üçün həmin söylərin davam etdirilməsinə tərəfdar çıxdığını bəyan etmişdir.
38. Ekvador İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiyanın Fakültativ Protokoluna qoşulduğunu və milli preventiv mexanizm funksiyalarının icrasının insan hüquqları üzrə Müvəkkilə tapşırıldığını qeyd etmişdir. O, 2012-ci ildə Prezident Fərmanı ilə təsdiq olunmuş Açıq Hökumətin Təşviqinə və Korrupsiyaya qarşı Mübarizəyə dair Milli Fəaliyyət Planı xüsusi olaraq qeyd etmişdir.
39. Misir məişət zorakılığının qarşısının alınması və həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında qanunların qəbulunu, korrupsiyaya qarşı mübarizənin gücləndirilməsi və insan hüquqlarına dair beynəlxalq sazişlərə qoşulmaq söylərini alqışlamışdır. O, ədliyyə sahəsində islahatları qeyd etmiş və yetkinlik yaşına çatmayanlar və insan alveri qurbanlarının ədalətli mühakimə imkanlarının əldə olunmasına necə müsbət təsir göstərməsi ilə maraqlanmışdır.
40. Fransa İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiyanın Fakültativ Protokolunun ratifikasiya edilməsini və milli preventiv mexanizm funksiyalarının icrasının insan hüquqları üzrə Müvəkkilə tapşırıldığını alqışlamışdır.
41. Almaniya İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiyanın Fakültativ Protokolu və Əlillərin hüquqları haqqında BMT Konvensiyasının Fakültativ Protokolunun ratifikasiya edilməsini alqışlamışdır. Halbuki, QHT-lər və vətəndaş cəmiyyətinə qarşı məhdudiyətlər, azadlıqların pozulması və təhdidlər haqqında məlumatlardan narahatlıq yaratdığını ifadə etmişdir. O, Bakının bəzi yerlərində etiraz nümayişlərinin keçirilməsi üçün Azərbaycanın kompromis həll yolları və beynəlxalq QHT-lərin qeydiyyat qaydaları haqqında məlumatlara dair müraciət etmişdir.
42. Qvatemala məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında, həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında qanunlar və Milli Fəaliyyət Planının yaradılmasını yüksək qiymətləndirmişdir. O, əhali tərəfindən etnik ermənilərə qarşı düşmən münasibətləri ilə bağlı İrqi Ayrı-seçkiliyin Ləğvinə dair Komitə tərəfindən narahatlıqları qeyd etmiş və bu məsələnin həllində təkidli mövqeyini ifadə etmişdir.
43. Macarıstan Əlillərin hüquqları haqqında BMT Konvensiyası və Əlillərin hüquqları haqqında BMT Konvensiyasının Fakültativ Protokolu və İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiyanın Fakültativ Protokolunun ratifikasiya edilməsini və milli preventiv mexanizm funksiyalarının icrasının insan hüquqları üzrə Müvəkkilə tapşırıldığını alqışlamışdır. O, Xüsusi Prosedurlarla əməkdaşlığı və sərbəst toplaşmaq azadlığının konstitusiyaya ilə təminatını qeyd etmişdir. O, uşaqların hüquqlarının təkmilləşdirilməsini bir daha qeyd etmişdir.
44. İndoneziya BMT-nin xüsusi prosedurları-mandat daşıyıcılarının bütün səfərlərinin qəbulunu alqışlamışdır. O, gender bərabərliyi və məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında qanunları yüksək qiymətləndirmişdir. O, insan alverinə qarşı mübarizə tədbirlərini yüksək qiymətləndirmiş və sənədsiz və qeyri-qanuni mühacir fəhlələr haqqında narahatlığını ifadə etmişdir.
45. İraq insan hüquqlarının təşviqi və müdafiəsinə dair öhdəliyi qeyd etmişdir. O, ölkə qanunvericiliyinin beynəlxalq öhdəliklərə və mükəmməl hüquq normalarına uyğunlaşdırılmasını və beynəlxalq mexanizmlərə qoşulmağı alqışlamışdır.
46. İrlandiya defamasiyanın dekriminallaşdırılmasının və ifadə azadlığı, sərbəst toplaşmaq

azadlığına məhdudiyyətlər və insan hüquqları müdafiəçilərinin işinə məhdudiyyətlərin BMT Müqavilə Orqanları tərəfindən hələ də narazılıq doğuran məsələ olduğu fikrini diqqətə çatdırmışdır. O həmçinin işgəncə və pis rəftar haqqında narahatlıqları da qeyd etmişdir.

47. İtaliya, Xarici İşlər Nazirliyində İnsan Hüquqlarına dair yeni Milli Əlaqələndiricinin yaradılmasını alqışlamışdır. O, dinlər arasında dialoqun təşviqi təşəbbüslərini və yüksək qiymətləndirmiş və qadınların hüquqlarına dair əldə edilən nailiyyətlərdən məmnunluğunu ifadə etmişdir.
48. Məhkəmə islahatı məsələsi ilə əlaqədar Azərbaycan məhkəmə proseslərini idarə etmək üçün iki müstəqil qurumun yaradıldığını xatırlatmışdır: Ədalət mühakiməsinin idarə olunması ilə bağlı məsələlərə Məhkəmə-hüquq Şurası, hakimlərin seçilməsi üçün isə Komitə cavabdehlik daşıyır. Son illərdə hakimlərin sayı ikiqat artırılıb. Seçim prosesi Avropa Şurası tərəfindən qəbul edilib və digər ölkələr üçü model hesab edilib.
49. 2011-ci ildən başlayaraq yeni məhkəmə orqanlarının müstəqilliyini təmin etmək məqsədilə İnzibati Məhkəmələr yaradılıb. Bunlar regional məhkəmələrin prinsipinə uyğun olaraq yaradılıb və onların fəaliyyətlərinin çox effektiv olduğu təsdiq edilib. Bu məhkəmələrlə əlaqədar statistik məlumatlarda göstərilir ki, vətəndaşlar tərəfindən verilmiş şikayətlərin 75-80%-i onların hüquqlarının vəzifəli şəxslər və/yaxud dövlət qulluqçuları tərəfindən pozulması ilə əlaqədar olması İnzibati Məhkəmələr tərəfindən əsassız olduğu müəyyən edilmişdir. Bundan başqa, hakimlərin məvaciblərinin artırılmasına son illər böyük diqqət yetirilmişdir ki, son bir neçə il ərzində onların məvacibləri otuz dəfə artırılmışdır.
50. Bundan başqa, Azərbaycan yuvenal ədliyyə sistemini təkmilləşdirməyi planlaşdırır. Azərbaycan bir müddətdir ki, yuvenal ədliyyə haqqında qanun layihəsi üzərində işləyir və yaxın gələcəkdə müsbət nəticələr əldə edəcəyini planlaşdırır.
51. QHT-lərin azadlıq və müstəqilliyi məsələsi ilə əlaqədar Azərbaycan birləşmə azadlığının Konstitusiyaya tərəfindən əsas insan hüquqlarından biri kimi tanındığını xüsusi qeyd etmişdir. Ölkədə hazırda 3,000-ə qədər QHT qeydiyyatdan keçib. Son beş il ərzində qeydiyyatdan keçmiş QHT-lərin sayında sabit artım baş verib və hər il əlavə olaraq 20% QHT qeydiyyatdan keçir. QHT-lərin qeydiyyatının tənzimlənməsinə dair qanunvericiliklə əlaqədar olaraq QHT-lərin qeydiyyatı olmadan fəaliyyət göstərə bilməsinin mümkünlüyü barədə məlumat verilmişdir. Halbuki, hüquqi status almaq istəyən QHT-lər qeydiyyat üçün müraciətlərini Ədliyyə Nazirliyinə təqdim etməlidir. Faktiki olaraq, QHT-lərin qeydiyyatına dair heç bir məhdudiyyət mövcud deyil. Azərbaycan tərəfi əlavə olaraq bildirmişdir ki, QHT-lərin fəaliyyətlərini təkmilləşdirmək məqsədilə şəffaflıq və maliyyə fəaliyyətləri ilə əlaqədar qeydiyyat haqqında qanuna düzəlişlər və əlavələr edilmişdir.
52. QHT-lərin bağlanması üçün Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən cəhdlərin edilməsinə dair iddialara istinad edərək qeyd edilmişdir ki, son 12 il ərzində Ədliyyə Nazirliyi QHT-lərin bağlanması ilə əlaqədar yalnız təxminən dörd iş ilə əlaqədar məhkəməyə müraciət edilmişdir. Bu tədbirlərin hamısı Azərbaycan qanunvericiliyinin kobud şəkildə pozulmasına qarşı cavab tədbiri olaraq görülmüşdür. QHT-lərin əksəriyyəti insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində heç bir məhdudiyyət olmadan uğurla fəaliyyət göstərir.
53. Azadlıqdan məhrum etmə yerlərində saxlama və yaşayış şəraitləri ilə əlaqədar verilmiş suallara cavab olaraq Azərbaycan penitensiar sistemin infrastrukturunu modernləşdirmək üçün böyük səylərin göstərildiyini bildirmişdir. Azərbaycanın bir neçə rayonunda yeni penitensiar müəssisələr tikilmiş, azadlıqdan məhrum etmə yerlərində saxlanan şəxslərin saxlama şəraitinin yaxşılaşdırılması və onların hüquqlarının artırılması məqsədilə qanunvericiliyə düzəlişlər edilmişdir. Bundan başqa, Dünya Bankı Azərbaycanla müqavilə əsasında məhkəmənin ümumi infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi sahəsində birgə iş aparır. Yaxın gələcəkdə 20-yə yaxın məhkəmə binasının tikintisi planlaşdırılır. Bundan başqa, son iki il ərzində səkkiz məhkəmə

binası tikilmiş və internet kimi müasir texnologiya bütöv məhkəmə sisteminin istifadəsinə verilmişdir. Vətəndaşlar hazırda hansı məhkəmə dinləməsinin keçiriləcəyi, dinləməni keçirən şəxs və eləcə də bütün zəruri məlumatları internet vasitəsilə əldə edə bilər.

54. Sərbəst toplaşmaq azadlığı ilə əlaqədar Azərbaycan tərəfi sərbəst toplaşmaq azadlığı haqqında qanuna 2009-cu ildə dəyişikliklər edildiyini və bu dəyişikliklərin Avropa Şurasının Venetsiya Komissiyası ilə birgə hazırlamış olduğunu qeyd etmişdir. Əlavə olaraq bildirilmişdir ki, bu təşkilat sözügedən qanunun mətninin həmin sahədə Avropa standartlarına tam uyğun hesab etmişdir. Bu qanunda sərbəst toplaşmaq azadlığının müdafiəsi sahəsində beynəlxalq qanunvericiliyin və Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququnun prinsip və normaları tam miqyasda nəzərə alınmışdır.
55. Azərbaycan həmçinin qeyd etmişdir ki, nümayəndə heyəti sərbəst toplaşmaq azadlığına qoyulan məhdudiyyətlərə, xüsusilə yerli icra hakimiyyəti orqanlarının paytaxtda nümayişlər keçirilməsinin qarşısını almaqla bağlı məsələyə də istinad etmişdir. İzah edilmişdir ki, qanunvericilikdə nümayişlərin keçirilməsi üçün müəyyən yerlər nəzərdə tutulur ki, həmin yerlərin siyahıları yerli icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən nəşr edilir və qərarlardan şikayət və apelyasiya şikayəti vermək də mümkündür. Yerli icra hakimiyyəti orqanlarının qərarlarından heç birinə qarşı apelyasiya şikayəti edilmədiyi qeyd olunub.
56. Defamasiya haqqında qanunla əlaqədar Azərbaycan qanunvericiliyi beynəlxalq standartlara tam uyğun gəlir. Oxşar qanunların təhlilinin aparılması zamanı məlum olub ki, Azərbaycanın Cinayət Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş sanksiyalar digər Avropa Şurasına Üzv Dövlətlərinin qanunvericiliyindəki sanksiyalarla eynidir. Sözügedən qanunun şərh olunmasında məhkəmənin praktik yanaşmasında hələ də fərqlər qalmaqdadır. Buna görə də yeni qanun layihəsinin mətninin təklif edilməsi qərara alınmış və bu mətnə bütün müvafiq beynəlxalq prinsiplər və Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququ yer alacaq. Qanun mətninin layihəsi ötən il Venetsiya Komissiyasına təqdim edilib və mətnə dair şərhlərin tezliklə göndəriləcəyi planlaşdırılır.
57. Həmçinin xüsusi olaraq qeyd edilmişdir ki, cəzaçəkmə müəssisələrində və müvəqqəti təcridxanalarda saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında yeni qanun qəbul edilmişdir və bu qanun beynəlxalq mexanizmləri, xüsusilə, həbsdə saxlanılan şəxslərlə rəftar üzrə minimum standartları özündə birləşdirdiyindən müvəqqəti saxlama təcridxanalarında pis rəftara qarşı mübarizə istiqamətində vacib bir addım hesab olunur.
58. Azərbaycan bu ilin sonunda keçiriləcək prezident seçkiləri haqqında müfəssəl məlumat vermişdir. Qeyd edilmişdir ki, seçicilər, seçkilərin keçirilməsinə yardım edən şəxslər, müşahidəçilər, kütləvi informasiya vasitələri və s. seçki prosesində iştirak edən şəxslərin maarifləndirilməsini həyata keçirməklə aidiyyəti olan qurumlar qarşından gələn seçkilərə hazırlıq məqsədilə müxtəlif layihələri həyata keçirir. Prosesdə yerli və beynəlxalq müşahidəçilərin iştirakı məsələsi vurğulanmışdır. Digər məsələlərlə yanaşı kampaniya prosesi və seçki orqanı və yerli icra hakimiyyəti orqanlarının fəaliyyəti barədə müfəssəl məlumat verilib. Avropa Şurası, ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları üzrə Bürosu kimi beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq da xüsusi olaraq qeyd edilmişdir. Azad və ədalətli seçkilərin keçirilməsini təmin etmək üçün hökumət tərəfindən güclü siyasi iradənin olduğu vurğulanmışdır.
59. Qazaxıstan Müqavilə Orqanları ilə yaxın əməkdaşlığı və bir neçə beynəlxalq konvensiyaları ratifikasiya edildiyini qeyd etmişdir. O, din azadlığı və 730 dini qurumun qeydiyyatı üçün şəraitin təmin edilməsi üçün səyləri qiymətləndirmişdir.
60. Liviya Milli Fəaliyyət Planının qəbulundan razılığını bildirmişdir. O, UNESCO konvensiyalarına qoşulduğunu, beynəlxalq öhdəliklərin həyata keçirildiyini və Əlillərin hüquqları haqqında BMT Konvensiyasının Fakültativ Protokolu və İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiyanın Fakültativ

Protokolunun ratifikasiya edildiyini alqışlamışdır. O, ifadə azadlığı və həbsdə saxlanılan şəxslərin hüquqlarına dair nailiyyətlərin əldə edilməsinə ümidini ifadə etmişdir.

61. Malayziya təhsil, səhiyyə, qadınlar və uşaqlarla əlaqədar məsələlərini xüsusi vurğulamışdır. O, məhkəmə və hüquq sistemində islahatın aparılması və təkmilləşdirilməsini alqışlamışdır. O, Milli Fəaliyyət Planını qeyd etmiş və insan hüquqları üzrə maarifləndirmə və təlimlərə diqqət yetirilməsi üçün səyləri yüksək qiymətləndirmişdir.
62. Mavritaniya qadın və uşaqlara qarşı zorakılıq halları ilə mübarizə səylərini və həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsinə dair qanunların qəbulunu alqışlamışdır. O, iqtisadi, sosial və siyasi hüquqlar sahəsində beynəlxalq öhdəliklərin yerinə yetirildiyini yüksək qiymətləndirmişdir.
63. Meksika İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiyanın Fakültativ Protokolunun qəbulunu təqdirəlayiq hal hesab etmişdir. O, məişət zorakılığını törədən şəxslərin cəzalandırılması və həbs yerlərində saxlanılanların hüquqlarının müdafiəsi haqqında qanunların qəbulunu yüksək qiymətləndirmişdir. O, bu il keçiriləcək prezident seçkiləri prosesini qeyd etmişdir.
64. Çernoqoriya beynəlxalq mexanizmlərə qoşulmağı yüksək qiymətləndirmişdir. O, səhiyyə məsələlərinə dair Xüsusi Məruzəçinin əldə etdiyi nəticələrin aradan qaldırılmasına tərəfdar çıxdığını bəyan etmişdir. O, Sərbəst Toplaşma və Birləşmə Azadlıqlarına dair Hüquqlar üzrə Xüsusi Məruzəçi tərəfindən göndərilmiş məktubun cavablandırılmadığını qeyd etmiş və 2009-cu il qanunu ilə uyğunluğun təhlili və təmin edilməsi üçün görüləcək tədbirlər haqqında məlumat məqsədilə müraciət etmişdir.
65. Mərakeş məqsədlərə nail olmaq üçün cavabdehliyi müəyyən edən və UDİ-nin tövsiyələrini özündə birləşdirən Milli Fəaliyyət Planının qəbulunu rəsmi şəkildə alqışlamış və bunu yaxşı bir təcrübə olduğunu qeyd etmişdir. O, Azərbaycanın insan hüquqları üzrə maarifləndirmə və təlimlərin təşviqini alqışlamışdır.
66. Myanmar birinci UDİ-nin qəbul etdiyi tövsiyələrin həyata keçirilməsini yüksək qiymətləndirmişdir. O, insan hüquqları üzrə maarifləndirmə və yoxsulluğun azaldılmasına dair əldə edilən nailiyyətlərdən məmnunluğunu qeyd etmişdir.
67. Niderland insan hüquqları, xüsusilə, ifadə və sərbəst toplaşmaq azadlığına hörmətin azalması haqqında məlumatlara dair narahatlığını ifadə etmişdir. O, icra qurumlarını parlaq vətəndaş cəmiyyətinin və yaxşı işlək demokratik cəmiyyətin formalaşmasına imkan yaratmaq üçün insan hüquqları və əsas azadlıqları haqqında beynəlxalq öhdəliklərə əməl etməyə çağırılmışdır.
68. Nikaraqua Milli Fəaliyyət Planının yaradılmasını və BMT insan hüquqları üzrə maarifləndirməyə təkan verməsi faktını qeyd edərək Azərbaycanı təbrik etmişdir. O, Azərbaycan xalqının müxtəlif mədəniyyətlər haqqında ictimai aşkarlıq tədbirlərini yüksək qiymətləndirmişdir. O, gender bərabərliyi, uşaqların hüquqları və insan alverinə qarşı mübarizə sahəsində əldə edilən nailiyyətləri xüsusi olaraq qeyd etmişdir.
69. Nigeriya insan hüquqlarının təşviqi və müdafiəsi sahəsində əldə edilən nailiyyətləri yüksək qiymətləndirmişdir.
70. Norveç insan hüquqları haqqında müqavilələrin yüksək səviyyəli ratifikasiya edilməsini və Azərbaycan tərəfindən ratifikasiya edilmiş konvensiyalara daxil edilmiş müddəaların həyata keçirilməsini nəzərdə tutan Milli Fəaliyyət Planının yaradılmasını yüksək qiymətləndirmişdir. O, jurnalistlər, redaktorlar və insan hüquqları müdafiəçilərinin çətin şəraitlərinə dair narahatlığını ifadə etmişdir.

71. Oman Azərbaycanın əldə etdiyi nailiyyətləri və üzləşdiyi çətinlikləri qeyd etmiş və bütün sahələrdə davamlı səylər göstərmək və reproduktiv sağlamlığın yaxşılaşdırılması üçün növbəti tədbirlərin görülməsini davam etdirməyi təkidlə tövsiyə etmişdir.
72. Pakistan insan hüquqlarının müdafiəsi və təşviqi sahəsində Milli Fəaliyyət Planının qəbulunu alqışlamışdır. O, yenicə qəbul olunmuş məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında qanunu və insan alverinə qarşı mübarizə haqqında a Milli Fəaliyyət Planını, ədliyyə islahatı və korrupsiyaya qarşı mübarizə strategiyasını qeyd etmişdir.
73. Paraqvay Əlillərin hüquqları haqqında BMT Konvensiyası və Əlillərin hüquqları haqqında BMT Konvensiyasının Fakültativ Protokoluna qoşulmağı, Xüsusi Prosedurlarla əməkdaşlığı və Ombudsmanın yeni təyinatını alqışla qarşılamışdır. O, Milli Fəaliyyət Planı, məişət zorakılığının qarşısının alınması, həbsdə saxlanılan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsi haqqında qanunları, reproduktiv sağlamlıq strategiyasını və insan alverinə qarşı mübarizə haqqında milli planı qeyd etmişdir.
74. Filippin hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşları və dövlət qulluqçularının insan hüquqları üzrə maarifləndirmə və təlimlərinin təkmilləşdirilməsi planından razılığını bildirmişdir. O, cəmiyyətin aztəminatlı üzvləri, xüsusilə, qadınlar və uşaqların müdafiəsinin davamlı şəkildə təkmilləşdirilməsinə tərəfdar çıxdığını bəyan etmişdir. O, miqrasiyanın idarə olunmasının təkmilləşdirmək üçün bəzi hüquqi dəyişiklikləri qeyd etmişdir.
75. Polşa cəzaçəkmə müəssisələrində cəzaçəkmə müəssisələrində işgəncə və pis rəftar, həbs yerlərində ölüm və sui-qəsd halları haqqında məlumatlardan narahatlığını ifadə etmişdir. O, kütləvi informasiya vasitələrinə qarşı məhdudiyətlərdən ciddi narahat olduğunu bildirmiş və Azərbaycandan ifadə azadlığına şərait yaradan mühitin inkişafını təkidlə tövsiyə etmişdir.
76. Koreya Demokratik Respublikası insan hüquqları sahəsində aparılmış son hüquqi və institusional inkişafı alqışlamışdır. Yoxsulluğun son zamanlar azaldıldığını qeyd edərək Azərbaycanı Yoxsulluğun Azaldılması və Dayanıqlı İnkişaf Dövlət Proqramının tam uyğun şəkildə həyata keçirilməsinə çağırılmışdır.
77. Moldova Respublikası qadınların siyasi və ictimai həyatda iştirakının artırılması və uşaq seks turizmi ilə mübarizə səylərini qeyd etmişdir. O həmçinin insan alverinə qarşı mübarizə və onun köklü səbəblərini aradan qaldırmaq səylərindən razılığını bildirmişdir.
78. Rumıniya işgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiyanın Fakültativ Protokolu və Əlillərin hüquqları haqqında BMT Konvensiyasının Fakültativ Protokolun ratifikasiya edilməsini alqışlamışdır. O, qüvvəyə minmiş məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında qanunu, həbsdə saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi və 2009-2013-cü illər üçün insan alverinə qarşı mübarizə haqqında Milli Fəaliyyət Planını qeyd etmişdir.
79. Rusiya Federasiyası tolerantlığın, xüsusilə, dini tolerantlığın artırılması, dövlət orqanlarının fəaliyyətlərində şəffaflığın artırılması və dövlət xidmətlərinin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması məqsədilə qəbul edilmiş tədbirləri qeyd etmişdir. ASAN Xidmət mərkəzlərinin yaradılmasını yüksək qiymətləndirərək o, Azərbaycana bu sahədəki təcrübələrini bölüşməyi təklif etmişdir.
80. Səudiyyə Ərəbistanı insan hüquqlarının təşviqi və müdafiəsi, xüsusilə, təhsil haqqında, məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında və insan alverinə qarşı mübarizə haqqında qanunların qəbul edilməsini və insan hüquqlarında dair beynəlxalq alətlərin ratifikasiya edilməsini yüksək qiymətləndirmişdir.
81. Seneqal insan hüquqlarına dair hüquqi çərçivənin təkmilləşdirilməsini, o cümlədən, məhkəmə islahatını dəstəkləmək məqsədilə yeni qanunların, fəaliyyət planlarının və tədbirlərinin qəbul

edilməsini və korrupsiyaya qarşı mübarizə, əlilliyi olan şəxslərin məşğulluğunun təşviqi sahəsində görülmüş tədbirləri və alqışlamışdır.

82. Serbiya Əlillərin hüquqları haqqında BMT Konvensiyasını və Əlillərin hüquqları haqqında BMT Konvensiyasının Fakültativ Protokolunun ratifikasiya edilməsini, təhsil haqqında və məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında qanunların qəbulunu, insan hüquqlarının müdafiəsinin yaxşılaşdırılması və dövlət rəsmiləri üçün təlimlərin keçirilməsi və BMT-nin ixtisaslaşmış agentlikləri və digər beynəlxalq təşkilatlarla birgə layihələrin işlənilib hazırlanması məqsədilə görülmüş tədbirləri alqışlamışdır.
83. Sinqapur məişət zorakılığı ilə mübarizə söylərini, gender bərabərliyinin təşviq edilməsini və insan alverinə qarşı mübarizə, insan alveri qurbanlarına çevrilmiş uşaqların sığınacaqda təmin edilməsi və insan alveri qurbanlarına yardım göstərilməsinə əlaqəli şəkildə yanaşma sahəsində qəbul edilmiş tədbirləri qeyd etmişdir.
84. Slovakiya Əlillərin hüquqları haqqında BMT Konvensiyasını və Əlillərin hüquqları haqqında BMT Konvensiyasının Fakültativ Protokolu və İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiyanın Fakültativ Protokolunun ratifikasiya edilməsini qeyd etmişdir. O, Paris Prinsiplərinə müvafiq olaraq Azərbaycanın İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin ən yüksək "A" statusu ilə reakkreditasiya olunduğunu yüksək qiymətləndirmişdir.
85. Sloveniya vicdan azadlığı hüququnun icrası haqqında məlumat üçün müraciət etmişdir. Uşaq ölümünün azaldığını alqışlamaqla qiymətlərin artmaqda davam etdiyi və səhiyyəyə məhdud büdcə ayrıldığından narahatlığını ifadə etmişdir. O həmçinin jurnalistlər və yazıçıların təhdid edilməsindən və uşağın cinsinə görə abort hallarından da narahat olduğunu bildirmişdir.
86. İspaniya ayrı seçkiliklə mübarizə və məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında qanunların qüvvəyə mindiyini, Əlillərin hüquqları haqqında BMT Konvensiyasının Fakültativ Protokolunun ratifikasiya edilməsini alqışlamış və cəzaçəkmə müəssisələrində işgəncə və pis rəftar halları ilə əlaqədar qanunvericilik tədbirləri və keçilən təlimlərdən (bu məsələnin hələ də narahat doğuran məsələ olaraq qaldığına baxmayaraq) razılığını bildirmişdir.
87. Şri-Lanka ana və uşaq sağlamlığının yaxşılaşdırılması, yoxsulluğun azaldılması və sosial rifahın yaxşılaşdırılması sahəsində uğurlu tədbirlər və siyasətləri və məcburi köçkünlərin ehtiyaclarının qarşılınması sahəsində əldə edilmiş mühüm nailiyyətləri xüsusi vurğulamışdır.
88. Fələstin Dövləti insan hüquqları haqqında beynəlxalq sənədlərin ratifikasiya edilməsini, təhsil haqqında, məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında, əqli mülkiyyət hüquqlarının müdafiəsi haqqında qanunların qəbul edilməsini və qaçqınlar və məcburi köçkünlərin hüquqlarının müdafiəsi və ədliyyə sahəsində islahatların və yoxsulluğun azaldılması planlarının həyata keçirilməsini alqışlamışdır.
89. Sərbəst toplaşmaq azadlığı haqqında ciddi məhdudiyyətlərə dair narahatlığın artdığını bildirən İsveç, Azərbaycandan Konstitusiyanın 58-ci maddəsinə hörməti və onun tətbiqinin necə gücləndirdiyini və 2009-cu ilin UDİ-də A-18 sayılı tövsiyənin həyata keçirilməsini necə təmin etdiyini soruşmuşdur. O, icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən ifadə azadlığına zidd tədbirlərin görülməsinin Azərbaycan tərəfindən necə qarşısını aldığı barədə məlumat üçün müraciət etmişdir.
90. İsveçrə İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiyanın Fakültativ Protokolunun ratifikasiya edilməsini alqışlamaqla yanaşı həbs yerlərində saxlanan şəxslərə qarşı pis rəftar dair sərt ittihamlardan, prezident və parlament seçkilərində konstitusiya azadlıqlarının, o cümlədən, demokratik prinsiplərə hörməti məhdudlaşdıran qanunvericilik düzəlişlərinin qəbulundan narahatlığın qaldığını bildirmişdir.

91. Tailand Əlillərin hüquqları haqqında BMT Konvensiyasının Fakültativ Protokolu və İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiyanın Fakültativ Protokoluna qoşulduğunu, təhsil haqqında, məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında və həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında və cəzaçəkmə müəssisələrində saxlama şəraitinin yaxşılaşdırılması haqqında qanunların qəbulunu alqışlamışdır. O, qadınlara qarşı ayrı-seçkiliklə bağlı narahatlığın qaldığını bildirmişdir.
92. Türkiyə milli planlar və proqramların qəbulunu, eləcə də institusional və qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsini yüksək qiymətləndirmişdir. Türkiyə insan hüquqlarına dair beynəlxalq sənədlərin ratifikasiya edilməsini, ASAN Xidmət mərkəzlərinin yaradılmasını, eləcə də qaçqın və köçkünlərə yardım göstərmək səylərini yüksək dəyərləndirmişdir.
93. Türkmənistan insan hüquqları və azadlıqlarının müdafiəsinin artırılması, xüsusilə iş yerində qadın və kişilərin bərabər hüquqlara malik olduğuna və anaların müdafiəsi sahəsində beynəlxalq sazişlərə qoşulmağı istiqamətində görülən tədbirləri alqışlamışdır.
94. Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri insan hüquqlarına dair beynəlxalq sənədlərin ratifikasiya edilməsini və dövlət qulluqçuları üçün təlimlərin keçirilməsini alqışlamışdır. O, insan alverinə qarşı mübarizə haqqında milli planın icrası barədə məlumat verməyi xahiş edib və qurbanlara yardım etmək məqsədilə milli mexanizm üçün dəstəyini göstərilməsini təkidlə tövsiyə etmişdir.
95. Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığı sərbəst toplaşmaq azadlığına və jurnalistlər və insan hüquqları müdafiəçilərinə heç bir təhdid, təqib və ədalətsiz mühakimə ilə hədə-qorxu gəlmədən fəaliyyət göstərməsinə şərait yaratmaq üçün mühitin yaradılmasına zəmanət vermək səylərinin gücləndirilməsinə tərəfdar çıxdığını bəyan etmişdir.
96. Amerika Birləşmiş Ştatları qadınlara qarşı zorakılığın, erkən nikahın qarşısının alınması və ictimai fikirlər səsəndirdiyi üçün həbs edilmiş şəxslərin azadlığa buraxılması istiqamətində görülən tədbirləri yüksək qiymətləndirmişdir. O, jurnalistlərin və demokratik fəalları azadlıqdan məhrum edilməsi, dinc toplaşmaq azadlığına hökumət tərəfindən qoyulan həddən artıq məhdudiyətlər, dinc nümayişçiləri təmsil edən vəkillərin təqib edilməsi və vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarına qoyulan məhdudiyətlər haqqında narahatlığını ifadə etmişdir.
97. Ermənistan bildirmişdir ki, Azərbaycanın hesabatında Ermənistanın əleyhinə sübutsuz və əsassız ittihamlar yer almış və Dağlıq-Qarabağ münaqişəsi və onun ağır nəticələri Azərbaycanın təcavüzkar siyasətinin nəticəsində baş vermişdir. Ermənistan birinci UDİ-dən sonra Azərbaycanda insan hüquqları ilə bağlı vəziyyətin tənəzzülə uğradığı və pisləşdiyindən dərin narahatlığını ifadə etmişdir.
98. Özbəkistan insan hüquqları və azadlıqlarının müdafiəsinə dair səmərəliliyinin artırılması haqqında Milli Fəaliyyət Planının qəbulunu, insan hüquqları üzrə Ombudsman Aparatının qurulmasını, azadlıqdan məhrum etmə yerləri və sosial xidmətlər sistemində islahatlar və qadınlar və uşaqların hüquqlarının müdafiəsi sahəsində görülən işləri alqışlamışdır.
99. Vyetnam institusional və qanunvericilik çərçivələrinin gücləndirilməsi və insan hüquqlarına dair beynəlxalq sənədlərə davamlı olaraq qoşulmağı qiymətləndirmişdir. O razılığını bildirmişdir ki, uğurlar əldə edilməsinə baxmayaraq çətinliklər və problemlərin hələ də qalır.
100. Yemən birinci UDİ-nin tövsiyələrinin Azərbaycan tərəfindən həyata keçirildiyini yüksək qiymətləndirmişdir. O, insan hüquqlarının təşviqi, xüsusilə, təhsil, məişət zorakılığının qarşısının alınması və həbsdə saxlanılan şəxslərin hüquqlarının təminatı sahəsində qanunların qüvvəyə minməsinə və hüquqlarına dair bir neçə beynəlxalq sənədin ratifikasiya edilməsini qeyd etmişdir.

101. Azərbaycan qanunların həyata keçirilməsi ilə əlaqədar problemlərin çoxsaylı insanın qaçqın və məcburi köçkün düşdüyü münaqişə ilə bağlı olduğunu qeyd etmişdir. On ildən artıqdır ki, qaçqın və köçkünlər üçün bütün sosial ayırmalar, eləcə də bütün iqtisadi və sosial yardımlar sırf Azərbaycan Respublikası Hökumətinin üzərində düşmüşdür. Azərbaycan onların cəmiyyətə inteqrasiyasına və onların sosial və iqtisadi yardımları almasına çalışmışdır. Yalnız bütün işğal edilmiş ərazilər azad olunduqdan sonra bütün qaçqın və köçkünlər sağ-salamat öz evlərinə qayıda biləcək.
102. Əlavə olaraq bildirilmişdir ki, qadınlara qarşı zorakılıq, sərbəst toplaşmaq və birləşmək azadlıqları, kütləvi informasiya vasitələrinin fəaliyyəti üçün beynəlxalq standartlar və birləşmə azadlığı məsələlərinin hamısı hökumətin prioritet mərkəzində olmuşdur. İnsan hüquqları üzrə maarifləndirmə, xüsusilə, vəzifəli şəxslər üçün təlim keçirilməsi sahəsində bir çox iri miqyaslı səylər göstərilmişdir.
103. Xatırladılmışdır ki, Azərbaycan praktik olaraq insan hüquqlarına dair bütün beynəlxalq sənədlərə öz öhdəliklərinə müvafiq şəkildə tərəfdar çıxdığına görə bu məsələlər avtomatik olaraq Azərbaycanın ölkə qanunvericiliyinin ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilir. Bir çox məhkəmə qərarları hazırda birbaşa beynəlxalq konvensiyalara əsaslanır.
104. İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlarla əlaqədar olaraq, əsas nailiyyətlərin əldə edilməsi, lakin ölkənin siyasətlər vasitəsilə aradan qaldırmağa çalışdığı bəzi çatışmazlıqların olduğu göstərilmişdir. Səhiyyə və təhsil sahəsində əldə edilmiş nailiyyətlər haqqında məlumatlar verilmişdir.
105. Azərbaycanın xüsusi prosedurları-mandat daşıyıcıları ilə tam əməkdaşlığı, Azərbaycan tərəfindən BMT-nin bütün mandat daşıyıcılarına daimi dəvət göndərdiyi xatırladılmışdır.
106. İmmiqrasiyanın əsas məsələ olduğu qeyd edilmiş və bu sahədə, xüsusilə, qanunvericiliyin beynəlxalq standartlarla uyğunlaşdırılması sahəsində səylər göstərilmişdir. Azərbaycan həmçinin bu məsələnin həlli üçün Avropa ölkələri ilə birgə iş aparır və mənbə ölkələri ilə əməkdaşlıq edir. Azərbaycanın açıq cəmiyyət olduğu, ölkəyə səfər etmək üçün insanlar üçün münbit şəraitin yaradılmasına səy göstərdiyi xüsusi olaraq qeyd edilmişdir.
107. Yekun olaraq, Azərbaycan bu forumun Ermənistan Respublikası tərəfindən Azərbaycanın imicini ləkələmə üçün istifadə etməsi faktından təəssüflənmişdir. Erməni azlıqlarının öz müqəddəratını təyin etmə məsələsi ilə əlaqədar Azərbaycan öz fikrini belə ifadə etmişdir ki, beynəlxalq hüquq erməni azlıqlarına öz müqəddəratını təyin etmək bəhanəsi ilə öz dövlətlərini yaratmaq hüququ vermir. Azərbaycan bildirmişdir ki, öz müqəddəratını təyin etmə məsələsi Azərbaycana qarşı təcavüzün ört-basdır edilməsi və Azərbaycan ərazisinin 20%-nin işğal edilməsini ört-basdır etmək üçün olan bir bəhanədir.
108. Daha sonra Azərbaycan bildirmişdir ki, Ermənistan yalnız Azərbaycanın ərazisinin deyil, həm də digər qonşuların ərazisi iddiasındadır ki, bu da bölgədə təcridmənin bir növüdür. Buna görə də Cənubi Qafqazda iri layihələrin həyata keçirildiyinə baxmayaraq Ermənistan özünü inkişaf prosesindən kənarlaşdırır. Halbuki, Azərbaycan bir daha təkrar etmişdir ki, Ermənistan özünü kənara çəkir.

II. Nəticələr və tövsiyələr

109. Azərbaycan tərəfindən aşağıdakı tövsiyələrə baxılacaq və vaxtında cavablandırılacaq, lakin cavablar vaxtında, İnsan Hüquqları Şurasının 2013-cü ilin sentyabr ayında keçiriləcək 24-cü sessiyasından gec olmayaraq təqdim edilməlidir.
- 109.1. Uşaq Hüquqları Konvensiyasına Fakültativ Protokolun imzalanması və ratifikasiya edilməsi (Slovakiya);
 - 109.2. Bütün Şəxslərin Məcburi Yoxaçıxmalardan Müdafiəsinə dair Konvensiyanın (Bütün Şəxsləri Məcburi Yoxaçıxmalardan Müdafiəsinə dair Konvensiya) ratifikasiya edilməsi mümkünlüklərinin nəzərə alınması (Argentina);
 - 109.3. Bütün Şəxslərin Məcburi Yoxaçıxmalardan Müdafiəsinə dair Konvensiyanın ratifikasiya edilməsi (Braziliya, Çili);
 - 109.4. Bütün Şəxslərin Məcburi Yoxaçıxmalardan Müdafiəsinə dair Konvensiyanın ratifikasiya edilməsi və fərdi şəxslərdən və yaxud digər dövlətlərdən olan nümayəndələrin müraciətlərini qəbul etmək və baxmaq üçün Komitənin səlahiyyətlərinin tanınması (Fransa);
 - 109.5. Bütün Şəxslərin Məcburi Yoxaçıxmalardan Müdafiəsinə dair Konvensiya, İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktın (İSMHBP) Fakültativ Protokolunun və Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin (BCM) Roma Statutun (İspaniya) ratifikasiya edilməsi.
 - 109.6. BCM-in Roma Statutuna və Təhsildə Ayrı-seçkilik əleyhinə Konvensiyaya qoşulmaq (Çernoqoriya);
 - 109.7. BCM-in Roma Statutuna üzv olmaqla beynəlxalq cinayətlər üçün cəzasızlığa son qoyulmasına dair tam öhdəliyini götürülməsi və ölkə qanunvericiliyinin Roma Statutu əsasında bütün öhdəliklərə tam şəkildə uyğunlaşdırılması məqsədilə bütün zəruri tədbirlərin görülməsi (İsveç);
 - 109.8. Roma Statutunun ratifikasiya edilməsi mümkünlüyünün nəzərə alınması və o cümlədən, soyqırımı, insanlığa qarşı cinayətlər və müharibə cinayətlərinin təhqiqatı və təqibinə dair müddələrin yerli məhkəmələr tərəfindən əlavə edilməsi vasitəsilə ölkə qanunvericiliyinin bu sənəd əsasında bütün öhdəliklərə tam şəkildə uyğunlaşdırılmasının nəzərə alınması (Uruqvay);
 - 109.9. BCM-in Roma Statutunun ratifikasiya edilməsi (Rumıniya); BCM-in Roma Statutuna qoşulmaq (Çad);
 - 109.10. BCM-in Roma Statutunu və MCM-in İmtiyazları və Toxunulmazlıqları haqqında Müqaviləyə qoşulmaq (Kosta Rika);
 - 109.11. BCM-in Roma Statutunun ratifikasiya edilməsi və Xüsusi Prosedurlara (Qvatemala) açıq dövətlərin göndərilməsi;
 - 109.12. Roma Statutunun ratifikasiya edilməsi və onun tam şəkildə ölkə qanunvericiliyində həyata keçirilməsini təmin etmək (İsveçrə);

- 109.13. Ratifikasiya edilmiş beynəlxalq mexanizmlərin tam şəkildə həyata keçirilməsi istiqamətində tədbirlər görmək (Qazaxıstan);
- 109.14. Ölkə qanunlarının insan hüquqlarına dair beynəlxalq hüquq öhdəliklərinə uyğunluğunu təmin etmək məqsədilə onların davamlı şəkildə yenidən baxılması (Türkmənistan);
- 109.15. Yerli qanunvericiliyin tərəfdar çıxdığı insan hüquqlarına dair beynəlxalq sazişlərə və Müqavilə orqanları tərəfindən veriliş tövsiyələrə uyğunlaşdırmaq işinin davam etdirilməsi (Nikaraqua);
- 109.16. Beynəlxalq qanunvericilik və standartlara uyğunlaşdırmaq məqsədilə miqrasiya haqqında yerli qanunvericiliyə yenidən baxılmasını nəzərə almaq (Filippin);
- 109.17. Birinci UDİ baxışı, eləcə də hazırkı UDİ zamanı edilmiş tövsiyələrin həyata keçirilməsində səylərin davam etdirilməsi (Liviya);
- 109.18. Sivilizasiyalar arası və mədəniyyətlər arası dialoqun gücləndirilməsinə qiymətli töhfə verilməsinin davam etdirilməsi (Pakistan);
- 109.19. Şuranın xüsusi proseduru-mandat daşıyıcıları ilə effektiv əməkdaşlığın davam etdirilməsi (Misir);
- 109.20. BMT insan hüquqları mexanizmləri sistemi ilə mövcud olan faydalı əməkdaşlığın davam etdirilməsi (Pakistan);
- 109.21. BMT insan hüquqları mexanizmləri, o cümlədən, Xüsusi Prosedurlar ilə faydalı əməkdaşlığın davam etdirilməsi (Rusiya Federasiyası);
- 109.22. Bütün tematik xüsusi prosedurlara daimi dəvətin göndərilməsi (Çernoqoriya);
- 109.23. BTM məruzəçilərinə daimi dəvətin göndərilməsi (Macarıstan);
- 109.24. Dinc toplaşma və birləşmə azadlığı hüququ üzrə Xüsusi Məruzəçinin ölkəyə səfərə dəvət edilməsi (Avstriya);
- 109.25. Qanunvericilik islahatlarının həyata keçirilməsi işinin davam etdirilməsi (Səudiyyə Ərəbistanı);
- 109.26. İcrasını təmin etmək məqsədilə müvafiq hüquqi mətnlərin və monitoring mexanizmlərinin qəbul edilməsi (Səudiyyə Ərəbistanı);
- 109.27. Vətəndaşların konstitusional hüquq və azadlıqlarını dəstəkləmək məqsədi daşıyan müvafiq normativ aktların qəbulunu davam etdirmək, eləcə də onların səmərəli şəkildə həyata keçirilməsi üçün nəzarət tədbirlərinin yaradılması (Nigeriya);
- 109.28. Ölkə qanunları və təsisatlarının, xüsusilə, qadın və uşaqların hüquqlarının müdafiəsi sahəsində təkmilləşdirilməsi işlərinin davam etdirilməsi (Əfqanıstan);
- 109.29. İnsan hüquqlarına dair beynəlxalq qanunvericiliyə uyğun olaraq qeyri-hökumət təşkilatları haqqında qanuna düzəliş edilməsi (Avstriya);
- 109.30. 2009-cu ilin qeyri-hökumət təşkilatları haqqında qanununa düzəliş edilməsi və bu onun

- insan hüquqlarına dair beynəlxalq qanunvericiliyə uyğunun təmin edilməsi (İrlandiya);
- 109.31. vətəndaş cəmiyyəti üçün azad və açıq yer verildiyini təmin etmək məqsədilə QHT-lərin qeydiyyatı və maliyyələşdirilməsini idarə edən ölkə qanunvericiliyinin Venetsiya Komissiyasının tövsiyələrinə uyğunlaşdırılması (Slovakiya);
 - 109.32. Vətəndaş cəmiyyətinin çiçəklənməsini təşviq etmək məqsədilə qanunverici orqan, eləcə də yerli və beynəlxalq təşkilatlarla birgə iş aparmaq (Amerika Birləşmiş Ştatları);
 - 109.33. İnsan hüquqları və azadlıqlarının təşviq olunması və müdafiəsi üçün Milli Təsisatların gücləndirilməsi səylərinin davam etdirilməsi (Özbəkistan);
 - 109.34. İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiyanın Fakültativ Protokoluna uyğun olaraq Ombudsmanın rolunun milli preventiv mexanizmi qismində funksiyalarının gücləndirilməsi (Bolqariya)
 - 109.35. Siyasi hüquqlar və vətəndaş azadlıqlarının müdafiəsinə diqqətin davam etdirilməsi (Yəmən);
 - 109.36. Yaxşı idarəçilik və qaydalar əsasında idarə edilən dövlətin daha da gücləndirilməsi insan hüquqlarının müdafiəsi və təşviqi sahəsində fəaliyyət göstərən yerli qurumlar və hüquq-mühafizə orqanlarının potensialının artırılması səylərinin davam etdirilməsi və intensivləşdirilməsinə daha çox diqqətin artırılması (Vyetnam);
 - 109.37. İnsan hüquqlarına dair vəziyyətin bu sahədə təkmilləşdirilməsinə yönəldilmiş Milli Fəaliyyət Planının həyata keçirilməsi təcrübəsinin davam etdirilməsi (Türkmənistan);
 - 109.38. Uğurlu nəticəni təmin etmək məqsədilə Milli Fəaliyyət Planının həyata keçirilməsində bütün maraqlı tərəflərin, o cümlədən, vətəndaş cəmiyyətinin cəlb edilməsi (Birləşmiş Ərəb Əmirliyi);
 - 109.39. Mövcud Milli Fəaliyyət Planlarının effektiv şəkildə həyata keçirilməsi və bu yaxınlarda qəbul olunmuş qanunvericiliklərin icrasını gücləndirmək istiqamətində səylərinin davam etdirilməsi (Kamboca);
 - 109.40. Sosial Müdafiənin İnkişaf Planlarının effektiv şəkildə həyata keçirilməsi səylərinin davam etdirilməsi (Cibuti);
 - 109.41. Hüquq-mühafizə və məhkəmə sisteminin insan hüquqları sahəsində təlim və potensialların artırılması yolu ilə cəmiyyətdə insan hüquqları mədəniyyətinin səviyyəsinin yüksəldilməsi üçün səylərinin davam etdirilməsi (Malayziya);
 - 109.42. İnsan hüquqları üzrə maarifləndirmə və təlimlər sahəsində səylərinin davam etdirilməsi (Mərakeş);
 - 109.43. İnsan hüquqları üzrə maarifləndirmə üzrə ictimai aşkarlıq kampaniyalarının davam etdirilməsi (Myanmar);
 - 109.44. Hüquq-mühafizə əməkdaşları, müəllimlər və dövlət qulluqçularının insan hüquqları üzrə maarifləndirmə və təlimlərinin intensivləşdirilməsi üçün səylərin ikiqat artırılması (Koreya Respublikası);

- 109.45. Hüquq-mühafizə orqanlarının insan hüquqları üzrə maarifləndirməyə dair tərkib hissələrinin təlim sahəsində daxil edilməsi üçün dayanıqlı tədbirlərin davam etdirilməsi (Pakistan);
- 109.46. Hüquq-mühafizə personalı, müəllimlər və dövlət qulluqçuları üçün insan hüquqları üzrə maarifləndirmə və təlimlərin artırılması səylərinin təşkili (Filippin);
- 109.47. Qadınların hüquqlarının artırılmasının təmin edilməsinə xüsusi diqqət yetirməklə ictimai aşkarlıq kampaniyalarının genişləndirilməsi (Kamboca);
- 109.48. Yoxsulluqla mübarizənin sosial-iqtisadi tədbirlərlə davam etdirilməsi (Seneqal);
- 109.49. Yoxsulluğun aradan qaldırılması, bütün əhalinin insan hüquqlarına malik olması üçün möhkəm maddi əsas yaratmaq üçün dayanıqlı iqtisadi və sosial inkişafın təmin edilməsi məqsədilə işlərin davam etdirilməsi (Çin);
- 109.50. Xüsusi sosial yardım və digər sosial yoxsulluğun azaldılması proqramlarının icrasının və təşviqinin davam etdirilməsi (Kuba);
- 109.51. Uşaqların hüquqlarının müdafiəsi üçün effektiv hüquqi və praktiki tədbirlərin icrasının davam etdirilməsi (Serbiya);
- 109.52. Uşaqların hüquqlarının müdafiəsi və təkmilləşdirilməsi sahəsində səylərin davam etdirilməsi (Brunei Darussalam);
- 109.53. Doğulduğu yerdən, mülki və ya immiqrasiya statusundan asılı olmayaraq universal doğum qeydiyyatını, həmçinin yaşı nikah yaşından aşağı olan anaların, yaxud kənd ərazilərində yaşayan anaların uşaqlarının qeydiyyatını asanlaşdırmağı təmin etmək üçün bütün növ tədbirlərin qəbul edilməsi (Uruqvay);
- 109.54. Korrupsiyaya qarşı mübarizə və Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin (ASAN) şəffaf və səmərəli xarakterini artırmaq üçün davamlı səylərin davam etdirilməsi (Türkiyə);
- 109.55. Korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində qanunvericiliyin bütün səviyyələrində icrasının monitorinqində vətəndaş cəmiyyəti ilə əməkdaşlıq etmək (Avstriya);
- 109.56. Korrupsiyaya qarşı mübarizə üçün tədbirlərin icrasının davam etdirilməsi (Serbiya);
- 109.57. Korrupsiyaya qarşı mübarizədə beynəlxalq əməkdaşlığın gücləndirilməsi (Anqola);
- 109.58. Uyğun inzibati və ya hüquqi tədbirləri nəzərə almaqla, eləcə də qadınların hüquqlarının artırılması üçün adekvat resursları ayırmaqla gender bərabərliyinin səviyyəsinin daha da artırılması (Tailand);
- 109.59. Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyi yaradan stereotiplər və praktikaları aradan qaldırmaq üçün bütün mümkün tədbirlərin görülməsi (Koreya Respublikası);
- 109.60. Gender bərabərliyini və qadınların iştirakının artırılmasını beynəlxalq siyasət və qanunlara müvafiq təmin etmək səylərinin artırılması (Şri Lanka);
- 109.61. Qadınların az təmsil olunduğu yerlərdə müvəqqəti xüsusi tədbirlərin qəbulu və

- qadınların iştirakının artırılması prosesinin sürətləndirilməsi (Moldova Respublikası);
- 109.62. Riskli hallarda qadın və uşaqlara qarşı ayrı-seçkiliyə qarşı mübarizə məqsədilə tədbirlərin gücləndirilməsi (Myanmar);
- 109.63. Qadınların hüquqlarının təşviqi və müdafiəsi, məişət zorakılığının qarşısının alınması və gender bərabərliyinin təşviq olunması məqsədilə səylərin artırılması (Nigeriya);
- 109.64. Qadınların hüquqlarının təşviqi və müdafiəsinin təmin olunmasını davam etdirmək üçün məişət zorakılığının qarşısının alınması və gender bərabərliyinə zəmanət verilməsi (Qazaxıstan);
- 109.65. Qadınlar və uşaqlar arasında bərabərliyə zəmanət verilməsi üçün səylərin davam etdirilməsi (Misir);
- 109.66. Gender bərabərliyinin təşviq edilməsi və qadınlara qarşı ayrı-seçkiliklə mübarizə aparılması (İraq);
- 109.67. Qadınların ictimai həyatda, xüsusilə, qanunverici orqanlar, parlament, hökumət və diplomatik xidmət, Regional və yerli bələdiyyələr və yuxarı instansiya məhkəmələrində aşağı səviyyədə iştirakına qarşı mübarizə üçün bərabərlik imkanlarına dair dövlət siyasətlərinin və konstruktiv tədbirlərin yaradılması (Ekvador);
- 109.68. Qadınları hüquqlarının müdafiəsinə dair yerli çərçivənin təkmilləşdirilməsi və qadınların iqtisadi və ictimai həyatda fəal iştirakının stimullaşdırılması üçün səylərin davam etdirilməsi (Sinqapur);
- 109.69. Qadınların insan hüquqlarına tam hörmət edilməsinə xüsusilə, qadınlara təklif olunan işlərin keyfiyyətində həlledici rol oynayan peşə və iş imkanlarının kişilər və qadınlar tərəfindən əldə olunması, zorakılığa və əmək bazarında seqreqasiyaya qarşı mübarizə ilə əlaqədar səylərin davam etdirilməsi (Paraqvay);
- 109.70. Qadınların təhsil, səhiyyə və məşğulluq imkanlarına çıxış imkanlarının artırılması üçün növbəti tədbirlərin görülməsi (Pakistan);
- 109.71. Emiqrant fəhlələrə, xüsusilə qadınlara qarşı bütün növ ayrı-seçkiliyin aradan qaldırılması üçün bütün uyğun tədbirlər və/yaxud dövlət siyasətlərinin dərhal görülməsi və addımları ölkə vətəndaşları ilə birgə atıldığı bütün sahələrdə onların insan hüquqlarına malik olması və istifadəsinin təmin edilməsi (Ekvador);
- 109.72. Sənədləşdirilməmiş və qeyri-rəsmi emiqrantların iş, təhsil və ev, eləcə də ədalətli mühakimə imkanlarının əldə olunması sahəsində ayrı-seçkilikdən uzaq yaşamanın təmin edilməsi (İndoneziya);
- 109.73. İnsan hüquqlarının pozulmasına qarşı milli preventiv mexanizmlərə əsas cavabdehlik daşıyan insanları daha effektiv səlahiyyətlərlə təmin olunması və bütün dövlət orqanlarının onlar tərəfindən monitorinqinin mümkün edilməsi (Macarıstan);
- 109.74. İşgəncə əməlləri törədən şəxslərin müstəqil təhqiqatı və cəzalandırılması öhdəliyini özündə birləşdirən qanunun qəbulu (Meksika);
- 109.75. Müvəqqəti saxlama təcridxanalarında, yaxud cəzaçəkmə müəssisələrində həbs edilmiş

- şəxslərə qarşı pis rəftarın, həddən artıq gücün və işgəncənin tətbiqini aradan qaldırılması üçün bütün zəruri tədbirlərin görülməsinin davam etdirilməsi (İspaniya);
- 109.76. Ehtimal edilən bütün işgəncə hallarının effektiv və qərəzsiz şəkildə araşdırılması və cinayətkarların müvafiq şəkildə cəzalandırılmasının təmin edilməsi (Kosta Rika);
- 109.77. Ehtimal edilən işgəncə hallarının müstəqil və qərəzsiz şəkildə araşdırılmasına zəmanət verilməsi və sistemləşdirilməsi (Fransa);
- 109.78. Cəzaçəkmə müəssisələrində və müvəqqəti saxlama təcridxanalarında ehtimal edilən işgəncə hallarının dərhal, effektiv, müstəqil və qərəzsiz şəkildə araşdırılması üçün müvafiq mexanizmlərin yaradılması və cinayətkarların məsuliyyətə cəlb olunduğunu təmin etmək (İrlandiya);
- 109.79. Ehtimal edilən bütün işgəncə hallarının dərhal, qərəzsiz və effektiv şəkildə araşdırıldığını, eyni zamanda həbs yerlərində saxlanan şəxslərin ölüm hallarının qərəzsiz şəkildə araşdırıldığını və cavabdeh şəxslərin mühakimə olunduğunu və müvafiq şəkildə cəzalandırıldığını təmin etmək (Polşa);
- 109.80. Ehtimal edilən bütün növ pis rəftar hallarının effektiv, müstəqil və qərəzsiz araşdırmaya cəlb edilməsini təmin etmək (İsveçrə);
- 109.81. İnsan hüquqlarının müdafiəsi və işgəncə əleyhinə fəaliyyət göstərən müxtəlif Avropa Şurası Komitələri ilə yaxından əməkdaşlığın davam etdirilməsi (Paraqvay);
- 109.82. Vətəndaş cəmiyyətinin, o cümlədən, siyasi fəallar və jurnalistlərin təhlükəsizliyi üçün adekvat tədbirlərin görülməsi, onlara qarşı bütün növ hücumlar, təqiblər və təhdid hallarının dərindən və effektiv şəkildə araşdırılması və belə əməlləri törətmiş cinayətkarların ədalət təslim edilməsi (Kanada);
- 109.83. Qanunların hərtərəfli icrası və qadınların hüquqlarının təminatının davam etdirilməsi, o cümlədən, qadınlara qarşı zorakılığa mübarizə haqqında Milli Fəaliyyət Planının hərtərəfli icrası və formalaşdırılmasının nəzərə alınması (İndoneziya);
- 109.84. Gender zorakılığı sahəsində islahatların adekvat şəkildə icrasını təmin etmək üçün zəruri tədbirlərin qəbulu (İspaniya);
- 109.85. Qadın və uşaqlara qarşı zorakılıqla mübarizə tədbirlərinin gücləndirilməsi (Seneqal);
- 109.86. Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında qanunun effektiv icra və monitoring mexanizminin işlənilib hazırlanması, xüsusilə, zorakılıqdan zərər çəkmiş qadınların ədalət mühakimə imkanlarının əldə olunması və onların mühafizəsinə zəmanət verilməsi üçün növbəti tədbirlərin görülməsi (İtaliya);
- 109.87. İnsan alveri hallarının qarşısının alınması və aradan qaldırılması məqsədilə səylərin genişləndirilməsi, o cümlədən, insan alveri, xüsusilə, qadın və uşaq alverinə qarşı mübarizə üzrə Xüsusi Məruzəçinin dəvət edilməsi mümkünlüyünün nəzərə alınması (Belarus);
- 109.88. İnsan alverinə qarşı mübarizə haqqında qanunvericiliyin tətbiqinin gücləndirilməsi, insan alverçilərinin istintaqa cəlb edilməsi, cinayət təqibi və cəzalandırılması (Moldova Respublikası);

- 109.89. İnsan alveri qurbanları ilə əlaqədar Milli Direktiv Mexanizmi Qaydalarının icra edilməsinə imkan yaratmaq üçün Agentliklər arası Şuraya bütün növ dəstəyin göstərilməsi (Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri);
- 109.90. İnsan alverinə qarşı mübarizə söylərinin davam etdirilməsi və qurbanlara, xüsusilə qadın və uşaqlara yardım göstərilməsi (Sinqapur);
- 109.91. Uşaq seks turizminin qarşısının alınması və aradan qaldırılması və beynəlxalq əməkdaşlığın gücləndirilməsi (Moldova Respublikası);
- 109.92. “Uşaqların Cismani Cəzadan Müdafiəsi” haqqında qanunun qəbul edilməsi (Braziliya);
- 109.93. İnsan hüquqları sahəsində təsisatları gücləndirmək üçün Ədliyyə İslahatına Dəstək Proqramı vasitəsilə söylərin davam etdirilməsi (Nigeriya);
- 109.94. Mülkiyyət hüquqları ilə əlaqədar bu yaxınlarda qəbul edilmiş normativ qaydaların icrası və həmin qaydaların səlahiyyətli məhkəmə orqanları tərəfindən tam icrasını təmin etmək (Fransa);
- 109.95. Lazımi məhkəmə prosesinin, o cümlədən, polis təhqiqatı zamanı şəffaflığın bütün sahələrdə, o cümlədən hökumət üçün mühüm hesab edilən sahələrdə təmin edilməsi (Avstraliya);
- 109.96. Ehtimal edilən pis rəftar hallarının araşdırılmasının obyektiv və qərəzsiz şəkildə təmin edilməsi üçün müstəqil tibbi –hüquqi institutun yaradılması (Belçika);
- 109.97. Həbs yerlərində saxlanılanların şəraitinin yaxşılaşdırılması üçün davamlı tədbirlərin davam etdirilməsi (Burundi);
- 109.98. Qadın məhbuslarla rəftar üzrə daxili qayda-qanunlara daxil etmək üçün Qadın məhkumlarla rəftar və qadın cinayətkarlara qarşı azadlıqdan məhrum etmə cəzasının digər tədbirlərlə əvəz edilməsinə dair BMT qaydalarını, həmçinin “Banqkok Qaydaları” adlanır, nəzərə almaq (Tailand);
- 109.99. Uşaq Hüquqları Konvensiyası, Pekin Qaydaları və Riyad Qaydaları və digər qaydalara müvafiq olaraq yuvenal ədliyyə sistemində islahatın aparılması (Uruqvay);
- 109.100. Yuvenal Ədliyyə haqqında qanun layihəsi, Uşaqlara qarşı Cismani-Cəzanın Qadağan edilməsi haqqında qanun layihəsinin qəbul və icrasının beynəlxalq standartlara müvafiq təmin edilməsi (Macarıstan);
- 109.101. Milli Fəaliyyət Planı və “Ədliyyə İslahatına Dəstək Proqramı” çərçivəsində insan hüquqları sahəsində institusional tədbirlərin gücləndirilməsi (Qazaxıstan);
- 109.102. İxtisaslaşdırılmış yuvenal məhkəmələrinin yaradılması və yuvenal məhkəmə işləri sahəsində fəaliyyət göstərən hüquq-mühafizə və məhkəmə işçilərinə yuvenal ədliyyə haqqında beynəlxalq standartlar və qaydalara dair təlimlərin keçirilməsi (Çex Respublikası);
- 109.103. Rəsmi nikah yaşına çatmamış şəxslər arasında heç bir nikahın baş vermədiyini təmin etmək məqsədilə ictimai aşkarlıq kampaniyaları vasitəsilə qeydiyyatsız nikah

təcrübələrinin aradan qaldırılması üçün təcili tədbirlərin qəbul edilməsi (Uruqvay);

- 109.104. 109.101. Uşağın cinsinə görə abort hallarının qarşısının alınması üçün tədbirlərin görülməsi və gender rolları və qadın və qızların dəyərləri haqqında maarifləndirmə kampaniyalarının keçirilməsi (Sloveniya);
- 109.105. Tolerantlığın, xüsusilə, dini tolerantlığın təşviqi məqsədilə tədbirlərin həyata keçirilməsini davam etdirmək, eləcə də sivilizasiyalar arasında beynəlxalq səviyyəli dialoqa töhfə verilməsinin davam etdirilməsi Rusiya Federasiyası);
- 109.106. Dini qurumlar üçün qeydiyyat prosesinin sadələşdirilməsi, asanlaşdırılması və şəffaflığın artırılması, o cümlədən yığışmaq üçün əvvəlcədən icazə almaq öhdəliyinin ləğv edilməsi və dini materialların nəşri, idxalı və paylanmasına qoyulan məhdudiyyətlərin aradan qaldırılması yolu ilə din azadlığı üzrə hüquqi çərçivə islahat aparmaq (Kanada);
- 109.107. Ölkədə bütün konsessiyalar üçün din azadlığının təşviqinin təmin edilməsi məqsədilə fəaliyyətin artırılması (İtaliya);
- 109.108. İfadə azadlığı hüququndan beynəlxalq öhdəliklərə uyğun tam istifadəsinin təmin edilməsi (Slovakiya);
- 109.109. Xüsusilə, Mülki və siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktdan irəli gələn öhdəliklərə müvafiq olaraq dinc nümayişlərin keçirilməsinə imkan yaratmaqla ifadə, birləşmə, dinc toplaşma azadlıqlarına zəmanət verilməsi (İsveçrə);
- 109.110. İfadə və media azadlığına hörməti təmin etmək üçün əlavə və uyğun tədbirlərin tərtib edilməsi (Kipr);
- 109.111. Azərbaycanın media haqqında qaydalarının media qurumları arasında beynəlxalq standartlar və ən mütərəqqi təcrübələrə müvafiq olaraq müxtəlifliyi dəstəklədiyini təmin etmək (Kipr);
- 109.112. Xüsusilə, FM radio tezliklərində xarici verilişlərə qadağanı aradan qaldırmaqla və xarici dildə televiziya proqramlarının yayımlanmasına yeni məhdudiyyətlərin aradan qaldırılması yolu ilə çap, internet və xüsusilə, tele-radio yayım platformalarında media azadlığının artırılması (Kanada);
- 109.113. İfadə azadlığının, o cümlədən, internetdə ifadə azadlığının, toplaşma və birləşmə azadlığının tam həyata keçirilməsini təmin etmək, eləcə də bütün insan hüquqları müdafiəçiləri, hüquqşünaslar və digər vətəndaş cəmiyyəti fəalları legitim fəaliyyətlərinin heç bir repressiya təqibi və ya hədəsi olmadan icra edə bilməsi üçün effektiv tədbirlərin görülməsi (Çex Respublikası);
- 109.114. İnsan hüquqları müdafiəçiləri, hüquqşünaslar və digər vətəndaş cəmiyyəti fəalları legitim fəaliyyətlərinin heç bir repressiya təqibi və ya hədəsi və inzibati təqib tətbiq edilmədən icra etmək imkanını təmin etmək (İsveç);
- 109.115. İfadə azadlığına qoyulan bütün birbaşa və dolaylı məhdudiyyətlərə son qoyulması və ifadə və toplaşma azadlığının tam həyata keçirilməsinin təmin edilməsi məqsədilə effektiv tədbirlərin görülməsi (Polşa);

- 109.116. Müstəqil jurnalistlər və media üçün ifadə azadlığından tam istifadənin təmin edilməsi və bu məqsədlə Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə Komissarının tövsiyələrinin vaxtında nəzərə alınması (İtaliya);
- 109.117. Jurnalistlər və media işçiləri sərbəst şəkildə və heç bir dövlət tərəfindən heç bir təhdid olmadan fəaliyyət göstərməsi imkanının təmin edilməsi (Almaniya);
- 109.118. Jurnalist və yazıçıların tənqidi fikirlərinin ifadə edilməsi, yaxud dövlət tərəfindən məxfi hesab edilə bilən mövzulardan bəhs edilməsinə görə cəzalandırılmaq qorxusu olmadan sərbəst şəkildə fəaliyyət göstərməsini təmin etmək (Sloveniya);
- 109.119. İnsan hüquqları müdafiəçiləri, QHT-lər və digər vətəndaş cəmiyyəti fəallarının öz fəaliyyətlərini heç bir təhdid və ya təqib edilmədən icrasına şərait yaratmaq məqsədilə ifadə və birləşmə azadlıqlarının müdafiə edilməsi və zəmanət verilməsi (Fransa);
- 109.120. Vətəndaş cəmiyyətinin sərbəst ifadə azadlığı üçün təhlükəsiz və münbit şəraitə zəmanət vermək üçün tədbirlərin gücləndirilməsi (Çili);
- 109.121. QHT-lərin Azərbaycanda qeydiyyatı, maliyyələşdirilməsi və işi üçün bütün qanunvericilik və praktik maneələrin aradan qaldırılması (Norveç);
- 109.122. İnsan hüquqları müdafiəçiləri və jurnalistlərə qarşı insan hüquqlarının pozulmasında dair bütün halların, o cümlədən, təcili diqqət tələb edən həll edilməmiş işlərin effektiv və şəffaf şəkildə araşdırıldığını, cinayətkarların dərhal ədalətə təslim edildiyini təmin etmək (Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya birləşmiş krallığı);
- 109.123. Müstəqil jurnalistlərə qarşı törədilməsi ehtimal edilən bütün hücum hallarının dərhal, şəffaf və qərəzsiz şəkildə araşdırılması, media işçilərinin nəşr etdiyi materiallara görə repressiyalarla üzləşmədiyini təmin etmək (Slovakiya);
- 109.124. QHT-lərin qeydiyyatı üçün prosesi sadələşdirəcək və vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələrinin müstəqilliyini stimullaşdıracaq hüquqi və inzibati tələblərin nəzərdən keçirilməsi (Meksika);
- 109.125. QHT-lərin, o cümlədən, hökumət üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən və insan hüquqlarının müəyyən edən QHT-lərin qeydiyyatının qanunsuz təxirə salınması təcrübəsinin aradan qaldırılması (Almaniya);
- 109.126. QHT-lər və dinc nümayişçilərin üzərindən inzibati məhdudiyətlərin qaldırılması, dinc nümayişçilərə qarşı cəzaların tətbiq edilməsindən çəkinmək, QHT-lərin bağlanması gətirib çıxaran əməllərdən çəkinmək və onun əvəzinə, insan hüquqları müdafiəçiləri, jurnalistlər, QHT-lər, siyasi fəallar və digərlər nümayəndələr ilə müxtəlif fikirlərin formalaşmasına imkan yaradan əhəmiyyətli siyasi dialoqun təşviq edilməsi (Niderland);
- 109.127. Jurnalistlər, redaktorlar və hüquqları müdafiəçilərinin təqibi və məhkəmə təqibi formasında ehtimal edilən bütün təzyiqlərin dərindən və şəffaf formada araşdırılması və cinayət təqibinə cəlb edilməsi (Norveç);
- 109.128. İctimai fikir səsəndirdiyi üçün həbs edilmiş şəxslərin azadlığa buraxılması və saxlanılan digər şəxslər üçün lazımi prosesi təmin etmək (Amerika Birləşmiş Ştatları);

- 109.129. Defamasiya haqqında qanunvericilik islahatının Mülki və siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktın (ICCPR) 19-cu maddəsinə müvafiq olaraq aparılması və jurnalistlərə qarşı bütün təhdid və zorakılıq hallarının araşdırılması və cinayətkarların ədalətə təslim edilməsi (Avstriya);
- 109.130. Cinayət Məcəlləsində defamasiya müddəaları qismində effektiv şəkildə tətbiq edilməsi məqsədilə müvafiq maddələrin ləğv edilməsi (Norveç);
- 109.131. Defamasiyaya görə vətəndaş cəmiyyəti fəalları və jurnalistlərə qarşı məhkəmə hərəkətlərinin başladılmasından çəkinmək və öz mülki və siyasi hüquqlarından istifadədə iştirak edən bu şəxslərin saxlanılması təcrübəsinə son qoyulması (Kanada);
- 109.132. Defamasiyaya görə mediaya yüksək cərimələrin tətbiq edilməsindən çəkinmək, təhqir və böhtana görə cinayət məsuliyyətini ləğv edəcək defamasiya haqqında qanunun qəbulu üzərində işləmək (Niderland);
- 109.133. Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv olmaq üçün götürmüş olduğu sərbəst toplaşmaq azadlığı və ifadə azadlığına dair öhdəliklərinin ardıcıl və şəffaf şəkildə icra edildiyini təmin etmək (Avstraliya);
- 109.134. Həmçinin QHT-lərin sərbəst şəkildə fəaliyyət göstərməsi üçün mühiti yaxşılaşdırmaqla birləşmə azadlığına zəmanət vermək söylərinin iqiqat artırılması (İtaliya);
- 109.135. Qaydalar, siyasətlər və təcrübələrin ICCPR-in 21-ci maddəsinə uyğun nəzərdən keçirilməsi (Uruqvay);
- 109.136. Dinc toplaşmaq azadlığına dair qanun və praktikada tətbiq olunan beynəlxalq standartlara hörmət edilməsi və dinc nümayişlərin keçirilməsinin mümkün olduğu ərazilərin, xüsusilə Bakının mərkəzi hissəsinə dair siyahılarını yaratmaq üçün vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələri ilə açıq dialoq aparmaq (Fransa);
- 109.137. Dinc toplantılara dair inzibati prosedurların yüngülləşdirilməsi və dinc nümayişçilərə qarşı hüquq mühafizə personalı tərəfindən güc tətbiq edilməsinin qarşısını almaq üçün effektiv tədbirlərin qəbul edilməsi (Slovakiya);
- 109.138. Sərbəst toplaşmaq azadlığına zəmanət vermək və dinc etiraz aksiyalarının və nümayişlərin Bakının mərkəzində keçirilməsinə icazə verildiyini təmin etmək məqsədilə təşkilatçıları ilə iş aparmaq (Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya birləşmiş krallığı);
- 109.139. Dinc nümayişlərin bütün ölkədə, o cümlədən, Bakı şəhərinin mərkəzində keçirilməsinə icazə vermək və dinc nümayişçiləri təmsil edən peşəkar hüquqşünasların təqibi ehtimallarına dair halların tam araşdırılması (Amerika Birləşmiş Ştatları);
- 109.140. Etiraz aksiyalarının Avropa Şurası Parlament Assambleyasının 2013-cü ilin yanvar tarixli, 1917 sayılı qətnaməsinə müvafiq olaraq Bakı şəhərində keçirilməsinə icazə vermək (Almaniya);
- 109.141. Qanun pozuntularına görə bütün sanksiyalar münasib olmalı və sərbəst toplaşmaq azadlığına yersiz maneələr yaratmamalıdır (Macarıstan);
- 109.142. Seçki prosesində müxtəlif siyasi hərəkətlərin iştirakı və vətəndaşlar tərəfindən inteqrasiya edilmiş plüralist və müstəqil müşahidələrin təşkilini təmin etmək (Meksika);

- 109.143. Beynəlxalq seçki monitorinq qrupunun gözləntilərinə uyğun olaraq azad və ədalətli seçkilərin keçirilməsi (Avstraliya);
- 109.144. Xüsusilə, qadınlar, uşaqlar, etnik azlıqlar, emiqrantlar və çətinliyi olan insanlar kimi aztəminatlı qrupların təhsil, səhiyyə və sosial rifah hüquqlarının müdafiəsinin artırılması üçün prioritetlərin və adekvat resursların müəyyən edilməsi (Vyetnam);
- 109.145. Xüsusilə, kənd ərazilərində səhiyyə sisteminin daha da inkişaf etdirilməsi üçün tədbirlərin görülməsi (Şri Lanka);
- 109.146. Xüsusilə, kənd ərazilərində səhiyyə sisteminin gücləndirilməsi istiqamətində səy və resursların artırılması (Əlcəzayir);
- 109.147. Səhiyyə və təhsil hüququ sahəsində effektiv tədbirlərin görülməsi (İraq);
- 109.148. Xüsusilə, uşaqlar və analara səmərəli qayğının göstərilməsində keyfiyyətli səhiyyə xidmətlərinin əldə olunmasını daha da təşviq etdirilməsini davam etdirmək (Brunei Darussalam);
- 109.149. Reproduktiv sağlamlıq haqqında milli strategiyanın icrası söylərini davam etdirmək və ana sağlamlığı üçün standartların müəyyən edilməsi (Bəhreyn);
- 109.150. Təhlükəsiz içməli su və sanitariya hüquqlarının müdafiəsi və təşviqi (Misir);
- 109.151. Bütün uşaqların təhsil almaq imkanlarının əldə edilməsini yaxşılaşdırmaq və təmin etmək və insan hüquqları mövzusunun məktəb proqramına daxil edilməsi söylərinin sürətləndirilməsi (Malaziya);
- 109.152. Bütün əhali, xüsusilə kənd yerlərində yaşayan əhali üçün daha yaxşı təhsil və səhiyyə xidmətlərinin təmin edilməsi məqsədilə təhsilə qoyulan investisiyası artırmaq (Çin);
- 109.153. Əlillik üçün aydın hüquqi anlayışın müəyyən edilməsi (İspaniya);
- 109.154. Əliliyi olan şəxslər üçün gələcək imkanlar yaratmaq, onlar üçün məşğulluq standartlarının təkmilləşdirilməsi və onlar əmək bazarına inteqrasiya etmək məqsədilə sosial institutların yaradılması üçün Milli Fəaliyyət Planının icrasında dair söylərin ikiqat artırılması (Bəhreyn);
- 109.155. Əliliyi olan şəxslərin, xüsusilə, əliliyi olan uşaqların müdafiəsi və inteqrasiyası məqsədilə tədbirlərin gücləndirilməsini nəzərə almaq (Argentina);
- 109.156. Əliliyi olan uşaqların hüquqlarında dair artıq qəbul olunmuş tədbirlərin gücləndirilməsi (İspaniya);
- 109.157. Sosial hüquqlar, o cümlədən, uşaqların, qadınların və əliliyi olan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsi üçün növbəti tədbirlərin həyata keçirilməsi (Özbəkistan);
- 109.158. Əliliyi olan şəxslərin hüquqlarının daha da təşviq etdirilməsi məqsədilə göstərilən söylərin davam etdirilməsi, onların məşğulluq imkanlarının artırılması və əmək bazarına inteqrasiyasının artırılması (Əlcəzair);

- 109.159. Kimsəsiz kiçik yaşlı qaçqınları müdafiəsi üçün mexanizmin qurulmasını nəzərdə tutmaq (Fələstin Dövləti);
- 109.160. Qaçqın və məcburi köçkünlərin əzablarını yüngülləşdirmək və yaşayış şəraitinin yaxşılaşdırılması üçün mühüm səylərin həyata keçirilməsini davam etdirmək (Türkiyə);
- 109.161. Məcburi köçkünlərin problemlərinin müvafiq dövlət proqramlarına uyğun olaraq həllini davam etdirmək (Şri Lanka);
110. Hazırkı hesabatda daxil edilmiş bütün nəticələr və/yaxud tövsiyələr onları təqdim edən Dövlət(lər) və/yaxud baxışı keçirən Dövlət(lər)in mövqeyini əks etdirir. Onlar İşçi Qrupu tərəfindən təsdiq edildiyi kimi izah (təhlil) edilməməlidir.

Əlavə

Nümayəndə heyətinin tərkibi

Azərbaycan nümayəndə heyətinə Azərbaycan Respublikası xarici işlər nazirinin müavini zati-aliləri, cənab Xələf Xələfov başçılıq etmiş və nümayəndə heyətinin tərkibi aşağıdakı şəxslərdən ibarət olmuşdur:

- Zati-aliləri, Dr. Murad N. Nəcəfbəyli, Azərbaycan Respublikasının BMT-nin Cenevrə şəhərindəki bölməsi və digər beynəlxalq təşkilatlar yanında Daimi Nümayəndəsi, Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri;
- C-b. Oruc Zalov, Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər nazirinin müavini;
- C-b. Toğrul Musayev, Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə nazirinin müavini;
- C-b. Natiq Muradov, Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi nazirinin müavini;
- C-b. Ədalət Vəliyev, Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət nazirinin müavini;
- C-b. Qulu Novruzov, Azərbaycan Respublikasının Təhsil nazirinin müavini;
- C-b. Elşad Ağayev, Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə nazirinin müavini;
- X-m. Aynur Sofiyeva, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədr müavini;
- C-b. Çingiz Əsgərov, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Administrasiyasının hüquq mühafizə orqanları ilə iş şöbəsinin insan hüquqlarının müdafiəsi məsələləri üzrə sektorunun müdiri;
- C-b. Fuad Hüseynov, Azərbaycan Respublikası Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədr müavini;
- C-b. Nicat Məmmədli, Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin xarici əlaqələr, nəşriyyat və redaksiya şöbəsinin müdiri;
- C-b. Elçin Nəsimov, Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinin inzibati və hərbi normativ aktlar idarəsinin rəisi;
- C-b. Rövzət Qasimov, Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Seçki Komissiyası katibliyinin müdiri;
- C-b. Ramin Həsənov, Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyinin Beynəlxalq Hüquq və Sazişlər şöbəsinin müdir əvəzi;
- C-b. İsmayıl Əsədov, Daimi Missiyanın Başçısı;
- X-m. Samirə Səfərova, Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyinin üçüncü katibi
- C-b. Rəşad Şirinov, Daimi Missiyanın üçüncü katibi;
- C-b. Xəliq İlyasov, Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi nazirliyinin beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin müdiri;
- C-b. Fariz Rzayev, tərcüməçi.

İnsan Hüquqları Şurası
İyirmi dördüncü Sessiya
Gündəliyin 6-cı bəndi

ƏLAVƏ

Universal Dövri İcmal üzrə İşçi Qrupun Hesabatı

Azərbaycan

İcmal altında olan Dövlət tərəfindən nəticə və/ya tövsiyələrə dair təqdim edilmiş münasibət, könüllü öhdəliklər və cavablar

1. Azərbaycan Respublikası Hökuməti 30 aprel 2013-cü ildə keçirilmiş ikinci Universal Dövri İcmal zamanı ümumilikdə 162 tövsiyə qəbul etmiş və məhz baxış müddətində təqdim edilmiş bütün tövsiyələr xüsusilə nəzərə alınmışdır. Azərbaycan Hökuməti 110.1, 110.2, 110.3 və 110.4 sayılı tövsiyələr istisna olmaqla bütün digər tövsiyələri tam və qismən qəbul edir. Qəbul edilmiş tövsiyələr insan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsinin effektivliyini artırmaq məqsədilə həyata keçiriləcək və bu həyata keçirmə prosesinə Hökumət tərəfindən nəzarət olunacaq. Azərbaycan aşağıdakı səbəblərdən yuxarıda qeyd edilmiş qərarı qəbul etmir:

2. **Azərbaycan 1988-ci ildən etibarən azərbaycanlılara qarşı etnik təmizləmə siyasəti apan, 1992-ci ildə Xocalı soyqırımını törətmiş və hal-hazırda da Azərbaycan Respublikası ərazisinin 20 faizini təşkil edən Dağlıq Qarabağ və 7 qonşu rayonu işğal altında tutan Ermənistan Respublikası tərəfindən təqdim olunmuş 110.1, 110.2, 110.3 və 110.4 sayılı tövsiyələri qəbul etmir, belə ki bu tövsiyələr Ermənistanın qərəzli və işğalçı siyasətini əks etdirir və Dağlıq Qarabağ haqqında “tövsiyə” UDİ mexanizminə ziddir və onun prinsiplərini əsaslı şəkildə pozur. Bununla yanaşı, Ermənistan Respublikasının Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü pozmaqla həyata keçirdiyi işğalçı fəaliyyət faktı Azərbaycanın insan hüquqları sahəsində üzləşdiyi çətinliklərin əsas səbəbləri arasında yer alır. Bu işğalçı fəaliyyət nəticəsində siyasi, sosial və iqtisadi problemlərlə yanaşı 1 milyondan çox qaçqın və məcburi köçkün meydana gəlmişdir.**

Bəzi tövsiyələr haqqında

109.5, 109.7, 109.8, 109.9, 109.10, 109.11, 109.12 sayılı tövsiyələr

3. Azərbaycan Respublikası 15-17 iyun 1998-ci il tarixində Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin yaradılması ilə əlaqədar BMT-nin Səlahiyyətli nümayəndələrinin Diplomatik Konfransında (Roma Konfransı) və yekun bəyanatın qəbulunda iştirak etmişdir. 1998-ci ildən bu günədək Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin yurisdiksiyası altında olan müxtəlif cinayət işləri və cəza mexanizmləri ilə bağlı müzakirələr hələ də davam edir. Digər tərəfdən isə, Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsi hal-hazırda da formalaşmaqdadır. Bu səbəbdən də Azərbaycan Respublikası formalaşma prosesini müşahidə altında saxlayır. Proses tamamlandıqdan sonra Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Nizamnaməsinə daxil olma imkanı Azərbaycan Respublikasının səlahiyyətli orqanları tərəfindən nəzərdən keçirilə bilər. Roma Nizamnaməsinə daxil olmaq üçün zəruri hesab edilən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına və digər qanunvericilik aktlarına düzəlişlərin edilməsi ilə bağlı təkliflərin hərtərəfli şəkildə təhlili Azərbaycan respublikasının müvafiq səlahiyyətli strukturları tərəfindən həyata keçirilməlidir. Bu səbəbdən də Nizamnamənin formalaşma prosesinin yekunlaşması ona daxil olma baxımından olduqca önəmlidir.

109.13, 109.14, 109.15, 109.24, 109.25 sayılı tövsiyələr

4. 27 dekabr 2011-ci il tarixli Prezident Fərmanı ilə təsdiq olunmuş Azərbaycan Respublikasının insan hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində effektivliyin artırılması üzrə Milli Fəaliyyət Planına əsasən, qanun layihələrinin hazırlanması Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında və Azərbaycan respublikasının qoşulduğu beynəlxalq sazişlərdə əks olunmuş insan hüquqları və əsas azadlıqlarına əsaslanır. Beynəlxalq sazişlərdən irəli gələn öhdəliklərin həyata keçirilməsi sahəsində tədbirlərin görülməsi və normativ-hüquqi aktların beynəlxalq sənədlərə uyğunlaşdırılması prosesi hələ də davam edir.

109.16 sayılı tövsiyə

5. 29 dekabr 2012-ci il tarixli Prezident Fərmanı ilə təsdiq olunmuş “Azərbaycan 2020: Gələcəyə baxış” İnkişaf Layihəsinin 4.1-ci bəndində miqrasiya prosedurlarının sadələşdirilməsi öz əksini tapmışdır. Bununla yanaşı, immiqrantların hüquqlarının müdafiəsi məqsədilə Miqrasiya Məcəlləsinin hazırlanması yekunlaşmışdır. Həmin Məcəllə Azərbaycanın Milli Məclisində üçüncü oxunuşdan sonra 2013-cü ilin 13 iyun tarixində qəbul edilmişdir. Miqrasiya Məcəlləsi 1 avqust 2012-ci ildə qüvvəyə minmişdir. Bu Məcəllə yaşamaq və işləmək icazəsi daxil olmaqla, ümumilikdə miqrasiya prosedurlarını sadələşdirir, əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin miqrasiya qeydiyyatını özündə əks etdirir.

109.19, 109.20, 109.21 sayılı tövsiyələr

6. Azərbaycan Respublikası BMT-nin Xüsusi Prosedurlarının mandat sahibləri ilə əməkdaşlıq edir və bu əməkdaşlıq çərçivəsində öhdəliklər daşıyır. 2013-cü ilin aprel ayından etibarən Azərbaycan xüsusi prosedurların mandat sahiblərinə daimi dəvət təklif etmişdir.

109.26, 109.27, 109.28, 109.29 sayılı tövsiyələr

7. Vətəndaş cəmiyyətinin inkişafı üçün zəruri şəraitin təmin olunması məqsədilə QHT-lər haqqında qanunvericiliyin yenilənməsi ilə bağlı mütəmadi tədbirlər görülməkdədir. Maliyyə yardımı forması olaraq ianələrin tənzimlənməsi məqsədilə “Qrantlar haqqında” Qanun və “Qeyri-hökumət Təşkilatları haqqında”

Qanunlara düzəlişlər edilmişdir. Bununla yanaşı, QHT-lərin fəaliyyəti üçün əlverişli şəraitin yaradılmasına istiqamətlənmiş "İctimai iştirak haqqında", "Həmkarlar ittifaqları haqqında", "İctimai intizam haqqında" qanun layihələri artıq işlənib hazırlanmışdır və hal-hazırda müzakirə olunur. "İctimai iştirak haqqında" qanun layihəsi ikinci oxunuşdan keçmişdir. Venesiya Komissiyasının QHT qanunvericiliyi ilə bağlı tövsiyələri əsasında hazırlanmış təkliflər və onların qeydiyyat prosesi gələcək fəaliyyətlər üçün nəzərdə tutulur.

109.31, 109.70 sayılı tövsiyələr

8. "İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiya"nın Fakültativ Protokoluna uyğun olaraq, 24 iyun 2011-ci il tarixli "Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları Müvəkkili (Ombudsman) haqqında" konstitusiya Qanununa düzəlişlər edilməklə milli preventiv mexanizm qismində İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkil (Ombudsman) təyin edilmişdir. Bu səlahiyyətlərin həyata keçirilməsi üçün Ombudsman Aparatında Milli Preventiv Qrup təsis edilmişdir.

9. Milli preventiv mexanizmin funksiyalarını yerinə yetirərkən Müvəkkilin hər hansı maneə olmadan və ya öncədən xəbərdarlıq etmədən bütün dövlət və bələdiyyə orqanlarına, hərbi hissələrə, o cümlədən polis bölmələrinə, müvəqqəti saxlama müəssisələrinə, istintaq təcridxanalarına, penitensiar müəssisələrə, hərbi dustaqxanalara, psixiatriya institutlarına və saxlanılan şəxslərin öz istəkləri ilə tərk edə bilmədikləri digər yerlərə çıxışı var; saxlanılan şəxslər və o cümlədən məlumat verə biləcək hər hansı digər şəxslərlə təkbətək və ya gərəkli olarsa, ekspert və ya tərcüməçinin iştirakı ilə görüşüb söhbət edə bilər. Müvəkkil insan hüquqlarının pozulması hallarının araşdırılması üçün səlahiyyətli orqanlardan 10 gün ərzində lazımı məlumatı, sənəd və materialları tələb edə, qanuni qüvvədə olan cinayət, mülki və inzibati işlərə dair qərarlarla, o cümlədən cinayət işinin qaldırılmaması ilə bağlı materiallarla tanış ola, araşdırma zamanı məsul şəxslərdən yazılı məlumat tələb edə bilər.

109.48, 109.89, 109.97 sayılı tövsiyələr

10. Uşaq hüquqlarının həyata keçirilməsi üzrə dövlət nəzarətinin təşkili məqsədilə "Uşaq hüquqlarının həyata keçirilməsinə dövlət nəzarəti qaydaları" 8 may 2012-ci il tarixli Prezident Fərmanı ilə qəbul edilmişdir. Dövlət nəzarətinin məqsədi uşaq hüquqlarının pozulmasına gətirib çıxaran faktorların aradan qaldırılmasıdır. Uşaq hüquqlarının müdafiəsinə dövlət nəzarəti müvafiq səlahiyyətli orqanların fəaliyyətlərinin əlaqələndirilməsi formasında həyata keçirilir, azyaşlıların hüquqlarının müdafiəsi ilə məşğul olan Nazirlər Kabineti nəzdində yaradılmış Komissiya görüşlər keçirir, uşaq institutlarına nəzarət edir və uşaqların vəziyyəti ilə bağlı illik dövlət hesabatı hazırlayır. Bu illik dövlət hesabatında BMT-nin Uşaq Hüquqları Komitəsinin tövsiyələrinin həyata keçirilməsi üçün görülmüş tədbirlərlə bağlı məlumat da öz əksini tapır. Hal-hazırda qanunvericilikdə valideyn öhdəliyinin artırılması ilə bağlı təkliflər hazırlanmaqdadır. Uşaqlara qarşı fiziki və psixoloji zorakılıq Uşaq hüquqları haqqında Qanunun 12, 27 və 28-ci Maddələri ilə ləğv edilmişdir. Bununla yanaşı, məişət zorakılığına qarşı mübarizə haqqında Qanun ümumilikdə uşaqlara qarşı məişət zorakılığını da əhatə edir. *Azyaşlıların* hüquqlarının qorunması və təmin olunması haqqında Qanun işlənib hazırlanmışdır və bu istiqamətdə müvafiq tədbirlər görülməkdədir.

109.50 sayılı tövsiyə

11. Düzgün və vaxtında doğum qeydiyyatının təmin edilməsi üçün 2010-cu ildə doğum haqqında məlumatın təqdim edilmə müddəti bu məlumatın icbari şəkildə körpənin doğulduğu səhiyyə müəssisəsi tərəfindən ədliyyə nazirliyinə elektron formada ötürülməsi qaydasında 3 aydan 1 ayadək azaldılmışdır. Ailə Məcəlləsi ilə İnzibati Xətalər Məcəlləsinə bu cür məlumatın həm valideyn, həm də səhiyyə müəssisələri tərəfindən vaxtında təqdim edilməməsinə görə məsuliyyət nəzərdə tutan düzəlişlər edilmişdir. Ucqar kənd yerlərində doğum hallarının qeydiyyatını asanlaşdırmaq üçün rayon icra hakimiyyətlərinə doğum qeydiyyat səlahiyyəti verilmişdir. Bu baxımdan, dövlət orqanlarının bütün xidmətlərini bir yerdən və daha keyfiyyətli və rahat şəkildə ictimaiyyətə çatdırmaq məqsədilə 2012-ci ildən etibarən Azərbaycanın müxtəlif hissələrində Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin (ASAN) xidmət mərkəzləri yaradılmaqdadır.

109.51, 109.54 sayılı tövsiyələr

12. Milli Fəaliyyət Planına əsasən, korrupsiya ilə mübarizənin gücləndirilməsi potensialının artırılması, məhz bu sahədə milli mexanizmlərin, o cümlədən institusional islahatların yaradılması üzrə tədbirlər hal-hazırda da davam etdirilir. Açıq Hökumətin Təşviqi və Korrupsiya ilə Mübarizə üzrə Milli Fəaliyyət Planları Dövlət Başçısının 5 sentyabr 2012-ci il sərəncamı ilə qəbul edilmişdir. 2012-2015-ci illəri əhatə edən Fəaliyyət Planları Azərbaycan Respublikasında korrupsiyaya qarşı həyata keçirilən tədbirlərin davamlılığını, dövlət orqanlarının işində şəffaflığın artırılması və açıq hökumət prinsiplərinin təşviqini təmin etməyə yönəlmişdir. Qeyd edilməlidir ki, şəffaflığın artırılması və korrupsiyaya qarşı mübarizənin gücləndirilməsi istiqamətində görülən tədbirlər

çərçivəsində yaradılmış müvafiq monitorinq qrupunun fəaliyyətinə insan hüquqları sahəsində ixtisaslaşmış qeyri-hökumət təşkilatlarının cəlb edilməsi hal-hazırda təbliğ olunmaqdadır.

13. Korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində beynəlxalq əməkdaşlıq böyük əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycan, Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirinin vitse-prezidenti olduğu, 140-dan çox Dövlətə ətrafında birləşdirən Beynəlxalq Antikorrupsiya Orqanları Assosiasiyasının (IAACA) işində fəal iştirak edir. Bununla yanaşı, Azərbaycan Beynəlxalq Saziş kimi Beynəlxalq Antikorrupsiya Akademiyasının yaradılması haqqında Sazişə qoşulduqdan sonra Beynəlxalq Antikorrupsiya Akademiyasının tam hüquqlu üzvünə çevrilmişdir.

14. 1 fevral 2013-cü ildə Azərbaycan müvafiq bəyannamə ilə Korrupsiya üzrə Cinayət Hüququ Konvensiyasının Əlavə Protokoluna qoşulmuşdur. 18 mart 2013-cü il tarixli Prezident Fərmanına əsasən, Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin fəaliyyətinin effektivliyini artırmaq məqsədilə Agentliyin əməkdaşlarının sayı 120-dən 160-a çıxarılmış və köməkçi vəzifələrin geniş tərkibi müəyyən edilmişdir.

109.80, 109.81, 109.82, 109.83 sayılı tövsiyələr

15. Məişət zorakılığına qarşı mübarizə haqqında Qanun 2010-cu ildə qəbul edilmişdir. Ailə Məcəlləsinə bu Qanuna uyğun şəkildə düzəliş edilmiş və həm kişilər, həm də qadınlar üçün nikaha daxil olmanın minimum yaş həddi 18 yaş kimi müəyyən edilmişdir. 2011-ci ildə Ailə Məcəlləsinə edilmiş dəyişikliklər erkən və icbari nikahı qadağan edir, bu cür əməllərə görə cəzaları gücləndirir. 2010-cu ildə ölkəmiz Beynəlxalq Əmək Təşkilatının qadın və kişi işçilərin bərabər imkanlara malik olması və onlara qarşı bərabər rəftar: ailə öhdəlikləri olan işçilərlə bağlı 156 sayılı Konvensiyasını və Analığın Müdafiəsi Konvensiyasına (düzəliş edilmişdir, 1952) düzəliş edilməsi ilə bağlı BƏT-in 183 sayılı Konvensiyasını ratifikasiya etmişdir.

109.87 sayılı tövsiyə

16. Nazirlər Kabineti “İnsan alverinin uşaq qurbanlarının sığınacaqlara yerləşdirilməsi və müdafiəsi qaydaları” və “Bərpa zamanı insan alveri qurbanlarına ödəmiş yardımların hesablanması” haqqında Qərarlar vermişdir.

109.97 sayılı tövsiyə

17. *Azyaşlıların hüquqlarının* qorunması və təmin olunması haqqında Qanun layihəsi müzakirə üçün Milli Məclisə təqdim edilmişdir. Ombudsman Aparatı ilə UNİCEF-in hazırladığı uşaqlara qarşı fiziki cəza tətbiqinin qadağan edilməsi haqqında Qanun layihəsi də Milli Məclisə təqdim edilmişdir.

109.100 sayılı tövsiyə

18. Ailə, Qadın, Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi UNİCEF-lə birgə şəkildə 2011-ci ildən etibarən əsasən ölkənin cənub region üçün səciyyəvi olan erkən nikahların və qızların təhsildən yayınmasının qarşısını almağa yönəlmiş “Sosial ünsiyyət və davranışların dəyişməsi” adlı layihə həyata keçirməkdədir. Bu layihə həyata keçirildikdən sonra görülmüş profilaktik tədbirlər nəticəsində ölkənin cənub regionunda heç bir erkən nikah halı qeydə alınmamışdır. Cinayət Məcəlləsinə düzəliş edən 15 noyabr 2011 tarixli qanun nikah yaşına çatmamış qızları evlənməyə məcbur etməyə görə sanksiyalar nəzərdə tutur.

109.110, 109.111, 109.116, 109.117, 109.118, 109.121, 109.122 və 109.123 sayılı tövsiyələr

19. Qeyri-hökumət Təşkilatları (həmkarlar ittifaqları və fondlar) haqqında Qanun heç bir halda QHT-lərin hüquqi şəxs kimi dövlət qeydiyyatına alınmasını məhdudlaşdırmır. Kommersiya hüquqi şəxslərindən fərqli olaraq QHT-lər hətta qeydiyyatsız şəkildə məqsədlərinə uyğun olaraq tədbirlər təşkil edib həyata keçirə bilərlər. Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqına Qanuna əsasən, kommersiya hüquqi şəxsləri və xarici hüquqi şəxslərin nümayəndəlikləri və ya filialları ancaq dövlət qeydiyyatına alındıqdan sonra fəaliyyət göstərə bilərlər. Ölkədə vətəndaş cəmiyyətinin inkişafının yeni mərhələsinin əsasını qoymuş 27 iyul 2007 tarixli Prezident Fərmanı “Azərbaycan Respublikasının Qeydi-hökumət Təşkilatlarına dövlət yardım layihəsini” təsdiq etmişdir. 13 dekabr 2007-ci il tarixli Prezident Fərmanı ilə Azərbaycan Prezidenti yanında QHT-lərə dövlət Yardımı Şurası yaradılmışdır. Bu Şura vasitəsilə QHT-lərin inkişafına töhfə vermiş milli donör institutu formalaşdırılmışdır və bu istiqamətdə dövlət büdcəsindən maliyyə ayırımlarının artırılması diqqət mərkəzindədir.

20. QHT-lərin sosial əhəmiyyətli layihələrini maliyyələşdirmək məqsədilə dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş vəsaitin həcmi artırılmışdır. 2012-ci ildə Azərbaycan Prezidenti yanında QHT-lərə Yardım Şurasına ayrılmış 3,8 milyon manat həcmində maliyyə 2013-cü ildə 8,2 milyon manata qaldırılmışdır. Bununla yanaşı, 2013-cü ildə dövlət büdcəsindən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Gənclər Fonduna 5 milyon manat vəsait ayrılmışdır.

21. QHT-lərin fəaliyyəti üçün geniş imkanların yaradılması və dövlətin QHT-lərə maliyyə yardımı göstərməsi üçün mexanizmlərin tətbiqi nəticəsində 2012-ci ildə Ədliyyə Nazirliyində 40 milyon manat (50 milyon ABŞ dollarından çox) həcmində qrant razılaşmaları qeydiyyata alınmışdır.

22. Mövcud qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qrantların qeydiyyat proseduru olduqca sadədir və sırf məlumat xarakterlidir. Bunun üçün sadəcə olaraq ərizənin surətinin və notarial qaydada təsdiq olunmuş müvafiq razılaşmanın Ədliyyə nazirliyinə təqdim edilməsi kifayətdir.

23. Ölkəmizə QHT-lərin fəaliyyətinə heç bir məhdudiyət qoyulmamışdır. Qanunvericiliyin təhlili və təcrübə QHT-nin ləğv edilməsinin müstəsna hal olduğunu göstərir. Qanun çərçivəsində QHT-lərin fəaliyyətlərinin təşkili ilə bağlı Ədliyyə nazirliyinin tətbiq etdiyi xəbərdarlıq və bildirişlər bu təşkilatları məsuliyyətə cəlb etmədən aşkar olunmuş qanun və qayda pozuntuları haqqında məlumatlandırmaq məqsədi daşıyır. Qanunvericilikdə ikidən dəfədən çox xəbərdarlıq və ya bildirişdən sonra QHT-lərin ləğvinin mümkünlüyü haqqında müddəaların olmasına baxmayaraq, bu hal heç vaxt təcrübədə tətbiq olunmamışdır.

24. İnsan hüquqlarının müdafiəçiləri ilə bağlı qeyd etmək lazımdır ki, onların müstəqil şəkildə fəaliyyət göstərməsi üçün Azərbaycan Respublikasında hər cür şərait yaradılmışdır. Onlar bütün insan hüquqları və azadlıqlarından faydalanır və fəaliyyətlərinə görə təqib edilmirlər. Ölkənin dövlət orqanları ilə qeyri-hökumət təşkilatları arasında davamlı tərəfdaşlıq münasibətləri sistemi mövcuddur. Buna misal olaraq uzun müddət penitensiar sistemdə ictimai nəzarəti həyata keçirmiş və özündə görkəmli insan hüquqları müdafiəçilərini birləşdirən İctimai Komitəni göstərmək olar.

109.126, 109.127, 109.128 və 109.129 sayılı tövsiyələr

25. 2009-cu ildən etibarən Azərbaycan Respublikasının məhkəmə orqanları Cinayət Məcəlləsinin 147 (böhtan) və 148-ci (təhqir) Maddələrində nəzərdə tutulan cinayət işlərinə baxarkən azadlıqdan məhrum etmə cəzası tətbiq etmirlər. Bununla belə, qeyd etmək lazımdır ki, Avropa Şurasına Üzv Dövlətlərin cinayət qanunvericiliyinin təhlilinə, o cümlədən ATƏT-in rəsmi internet saytında dərc olunan ATƏT-in media azadlığı üzrə nümayəndəsinin apardığı təhlilə əsasən, defamasiyaya görə cinayət məsuliyyəti qeyd olunan tövsiyələri təqdim etmiş dövlətlər də daxil olmaqla bu dövlətlərin əksəriyyətində mövcuddur. 27 dekabr 2011-ci il tarixli Prezident Fərmanı ilə təsdiq olunmuş Azərbaycan Respublikasının insan hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsinin effektivliyinin artırılması sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramı defamasiya haqqında qanun layihəsinin hazırlanmasını nəzərdə tutur. Qanun layihəsinin hazırlanmasına yardım üçün 2012-ci ilin sentyabr ayında Avropa Şurasının Venesiya Komissiyasına sorğu göndərilmişdir. Venesiya komissiyasının nümayəndə heyəti bu ilin aprel ayında Bakıya səfər edərək müvafiq Dövlət orqanları, media nümayəndələri və vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları ilə birlikdə defamasiya haqqında qanun layihəsinə dair müzakirələr aparmışdır. Bununla yanaşı, 22 may 2013-cü ildə Azərbaycan Respublikasının Prezident Administrasiyası, Parlament, Mətbuat Şurası, KİV və digər maraqlı tərəflərin iştirakı ilə qanun layihə ilə bağlı ictimai müzakirələr aparılmışdır. Sözügedən qanun layihəsi defamasiya ilə bağlı cinayət işlərinin məhkəmə prosesində Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququ çərçivəsində müəyyən edilmiş prinsiplərin tətbiqini nəzərdə tutur. Heç bir KİV nümayəndəsi və ya vətəndaş cəmiyyəti təmsilçisi qanuni fəaliyyətləri çərçivəsində təqib olunmur. Ancaq bu və ya digər konkret cinayət əməlinin şübhəli vəzifəsindən və ya digər məsələlərdən asılı olmayaraq qanun qarşısında bərabərlik prinsipi əsasında qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada cinayət məsuliyyətinə cəlb olunur.

109.106, 109.130, 109.133, 109.134, 109.135, 109.136, 109.137, 109.138 sayılı tövsiyələr

26. 2008-ci ildə 13 noyabr 1998 tarixli Azərbaycan Respublikasının "Toplaşma azadlığı haqqında" Qanununa Venesiya Komissiyasının rəylərini əks etdirən düzəlişlər edilmişdir. Venesiya Komissiyasının Yekun Rəyində bu düzəlişlər nəzərə alınarsa, "Toplaşma azadlığı haqqında" Qanunun tam şəkildə Avropa standartlarına uyğun olduğu bildirilir. "Toplaşma azadlığı haqqında" Qanuna əsasən, dinc toplantıların keçirilməsi üçün hər bir şəhərin şəhər (rayon) icra hakimiyyəti və Bakı şəhərinin rayon icra hakimiyyətləri tərəfindən müvafiq yerlər təyin edilmişdir. Bu yerlər müvafiq rayonların mərkəzində yerləşir. Bakıda keçirilmiş müxtəlif səpkili toplantıların təhlili göstərir ki, bu toplantıları təşkil edənlər çox hallarda toplantıları Bakı şəhər İcra Hakimiyyətinə təqdim etdikləri ərizədə göstəriləndən qeyri yerlərdə keçirməyə cəhd etmişlər. Bu səbəbdən də təyin edilməmiş yerlərdə toplantıların keçirilməsi cəhdlərinə dövlət orqanları tərəfindən qanuni və uyğun müdaxilə edilmişdir.

Bu kitab BMT-nin İnsan Hüquqları Ali Komissarlığının təşəbbüsü ilə Azərbaycan dilinə təcümə olunub və nəşr edilib.